

01.09.2026

Ny elevundersøkelse

Oppdrag 2025-024, delleveranse 1
Anbefalt konsept

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	4
1. Innledning	5
1.1 Om oppdraget	5
1.2 Bakgrunn	6
1.3 Oppdragsforståelse	7
1.4 Andre prosesser med relevans for oppdraget	8
2. Prosess og involvering	9
2.1 Brukerinnsikt	9
2.2 Involvering	9
2.3 Tidligere arbeid med revisjon av Elevundersøkelsen	10
2.4 Samiske perspektiver	10
3. Sentrale utredningsspørsmål og veivalg	11
3.1 Undersøkelsens formål	12
3.1.1 Undersøkelsen som verktøy for det lokale arbeidet med skolemiljø	12
3.1.2 Undersøkelsen som del av det helhetlige arbeidet med kvalitet	12
3.1.3 Hva slags informasjon har de ulike nivåene behov for?	13
3.1.4 Hvilken informasjon dekkes av andre kilder?	14
3.1.5 Konsekvenser for konseptet	17
3.2 Identifisering og personvern	17
3.2.1 Behovet for anonymitet og behovet for oppfølging	18
3.2.2 Personvernrettslige rammer	19
3.2.3 Skjerming og tilgang til resultater	21
3.2.4 Konsekvenser for konseptet	22
3.3 Utforming av ny undersøkelse	22
3.3.1 Fem sentrale veivalg	23
Veivalg 1: Hvor fleksibel skal undersøkelsen være?	23
Veivalg 2: Omfang – kort og spisset eller bred og dekkende?	24

Veivalg 3: Frekvens - hvor ofte skal undersøkelsen gjennomføres?	25
Veivalg 4. Grad av tilpasning til ulike behov	25
Veivalg 5: Obligatorisk eller frivillig gjennomføring?	26
3.3.2 Støtteressurser som integrert del av konseptet	27
3.3.3 Konsekvenser for konseptet	28
3.4 Hvordan kan informasjon om krenkelser innhentes?	28
3.4.1 Innhenting av informasjon om krenkelser – behov og dilemmaer	29
3.4.2 Konsekvenser for konseptet	30
3.5 Rapportering og bruk av resultater	31
3.5.1 Fra måling til kvalitetsutvikling	31
3.5.2 Tilgjengelig og relevant informasjon	32
3.5.3 Fremstilling og skjerming av resultater	32
3.5.4 Støtte til tolkning og oppfølging	33
3.5.5 Sammenheng med annen informasjon	33
3.5.6 Konsekvenser for konseptet	34
4. Beskrivelse av anbefalt konsept for en ny undersøkelse om skolemiljø	34
4.1. En todelt løsning med støtteressurser som en del av konseptet	35
4.1.1 En felles undersøkelse	36
4.1.2 Fleksible undersøkelser	37
4.1.3 Nye resultatvisninger	37
4.2. Konsekvenser for systemstøtte	38
4.2.1 Systemer for å administrere og gjennomføre undersøkelsen	38
4.2.2 Systemer for resultatvisning	39
5. Plan for videre arbeid	41
5.1 Økonomiske og administrative vurderinger	42
Skisser til foreløpige utkast til lokale resultatvisninger	44

Sammendrag

Utdanningsdirektoratet anbefaler et nytt konsept for en nasjonal undersøkelse om skolemiljø som skal erstatte Elevundersøkelsen. Undersøkelsen skal først og fremst gi elevene mulighet til å uttrykke hvordan de opplever skolemiljøet, og gi skolene et relevant og anvendbart grunnlag for å utvikle trygge og gode skolemiljøer. Samtidig skal den gi skoleeiere og nasjonale myndigheter et målrettet, sammenlignbart kunnskapsgrunnlag om utviklingen i elevenes skolemiljø over tid. Undersøkelsen skal inngå som én av flere kunnskapskilder i det helhetlige arbeidet med kvalitetsutvikling.

Konseptet bygger på et omfattende kunnskapsgrunnlag, tidligere revisjonsarbeid av Elevundersøkelsen og involvering av elever, lærere, skoleledere, skoleeiere, organisasjoner og fagmiljøer. Brukerinnsikten viser særlig behov for en kortere, tydeligere og mer relevant undersøkelse, raskere og mer anvendbare resultater og bedre støtte til oppfølging. Undersøkelsen må være tilgjengelig for et mangfold av elever, tilpasses alder og ulike behov, og utformes med barnets beste og universell utforming som sentrale hensyn.

Vi anbefaler en todelt løsning. En kort, felles undersøkelse skal være obligatorisk for skolene på utvalgte trinn og gjennomføres årlig innenfor et fast tidsrom. Den skal gi resultater som først og fremst skal kunne brukes i kvalitetsutviklingsarbeidet på skolenivå. Fellesundersøkelsen skal i tillegg gi noen sentrale indikatorer om skolemiljø på kommunalt, fylkeskommunalt og nasjonalt nivå, utover det som dekkes av internasjonale undersøkelser og Ungdata. I tillegg skal skolene kunne velge å gjennomføre frivillige, fleksible undersøkelser for å fordype seg i ulike temaer og følge opp lokale behov. Resultatene fra de fleksible undersøkelsene skal bare være tilgjengelige for skolene.

Resultatene skal være aidentifiserte på individnivå, slik at det ikke er mulig å se hva den enkelte elev har svart. Dette ivaretar elevenes trygghet, tillit og personvern og støttes av gjeldende rettslige rammer. Skolene skal samtidig få mest mulig relevant informasjon på klasse-, trinn- og skolenivå. Vi anbefaler derfor å utvikle resultatvisninger tilpasset ulike brukerbehov, der nivåer, profiler, utviklingstrekk eller kvalitative beskrivelser vurderes som alternativer til tall og statistikk. Målet er mer anvendbare resultater, raskere tilgang, mindre behov for skjerming og redusert risiko for uheldig rangering.

Undersøkelsen skal ha et bredt skolemiljøperspektiv, der trygghet, tilhørighet, relasjoner og trivsel er sentrale aspekter. Informasjon om krenkelser bør hentes inn gjennom konkrete, forståelige og situasjonsnære spørsmål, framfor ensidige eller direkte spørsmål om mobbing. Undersøkelsen skal gi kunnskap på gruppenivå og støtte det forebyggende arbeidet. Situasjoner som krever oppfølging av enkeltelever, må fortsatt fanges opp gjennom skolens løpende relasjonsarbeid, samtaler, observasjoner og samarbeid med foreldre.

Støtteressurser skal være en integrert del av konseptet og gi støtte før, under og etter gjennomføring. De skal hjelpe elever, ansatte og foreldre med å forstå formålet og spørsmålene, tolke resultater, legge til rette for dialog og elevmedvirkning og underbygge valg

av relevante, kunnskapsbaserte tiltak. Slik skal undersøkelsen inngå i en sammenhengende arbeidsprosess fra innsikt til refleksjon, oppfølging og utvikling.

Det anbefalte konseptet kan på kort og mellomlang sikt bygge videre på Utdanningsdirektoratets plattform for brukerundersøkelser og statistikk-løsninger, men det er behov for videre utredning av funksjonalitet, resultatvisning, tilgjengelighet, tekniske valg, kostnader og ressursbehov.

I neste fase skal Utdanningsdirektoratet blant annet vurdere hvilke temaer som skal inngå i undersøkelsen, utvikle og prøve ut spørsmål, støtteressurser og resultatvisninger, og avklare obligatoriske trinn og gjennomføringsperiode. I det videre arbeidet med å utvikle undersøkelsen, skal elever, lærere, skoleledere, skoleeiere, partene i skolesektoren, Kunnskapsdepartementet, Sametinget, Statped, Ungdata og andre relevante fagmiljøer bli involvert. Kommende gjennomføringer av Elevundersøkelsen kan brukes til utprøving av deler av konseptet før planlagt fullskalagjennomføring av den nye undersøkelsen i 2029.

1. Innledning

1.1 Om oppdraget

10. september 2025 mottok Utdanningsdirektoratet tillegg til tildelingsbrev 23 med oppdrag 2025-024¹ om å utvikle en ny skolemiljøundersøkelse. Første delleveranse skal beskrive anbefalt konsept for undersøkelsen. Dette omfatter både hvordan skolen og relevante myndighetsnivåer kan få tilgang til informasjon om elevenes skolemiljø, og hvordan informasjon om krenkelser kan innhentes og følges opp. Delleveransen skal også inneholde en plan for utfasing av Elevundersøkelsen og innfasing av ny undersøkelse, samt en redegjørelse for økonomiske og administrative konsekvenser.

I denne første delleveransen drøfter vi sentrale spørsmål og veivalg. Utredningsarbeidet danner grunnlaget for anbefalt konsept til en ny undersøkelse, og gir samtidig retning for videre utvikling og innføring av undersøkelsen.

Formålet med en ny undersøkelse er å gi elevene mulighet til å uttrykke hvordan de opplever sitt skolemiljø. Informasjonen skal primært gi skolen et grunnlag for å utvikle tiltak og styrke arbeidet med skolemiljøet. Samtidig har lokale og nasjonale myndigheter behov for informasjon om utviklingen i elevenes skolemiljø over tid. Dette behovet må ses i

¹ [Tillegg nr 23 til tildelingsbrev til Utdanningsdirektoratet for 2025 med oppdrag 2025 - 24 om å utvikle ny skolemiljøundersøkelse](#)

sammenheng med informasjon fra andre datakilder, som Ungdata og internasjonale undersøkelser.

1.2 Bakgrunn

Arbeidet bygger blant annet på vurderingene i NOU 2023: 1 *Kvalitetsvurdering og kvalitetsutvikling i skolen. Et kunnskapsgrunnlag*², NOU 2023: 27 *Et nytt system for kvalitetsutvikling – for elevenes læring og trivsel*³ og Meld. St. 34 (2023–2024) *En mer praktisk skole – bedre læring, motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn*⁴.

Dokumentene beskriver et behov for å videreutvikle dagens kvalitetsvurderingssystem slik at det i større grad støtter det helhetlige arbeidet med kvalitetsutvikling i skolen. De peker blant annet på at dagens system kan oppleves som omfattende og fragmentert, og at det ikke alltid er en tydelig sammenheng mellom innhenting av informasjon og hvordan den brukes i skolens utviklingsarbeid.

Dagens elevundersøkelse oppleves som for lang, at spørsmål og begreper ikke er godt nok tilpasset elevene, og at resultatene i begrenset grad gir skolene et godt grunnlag for oppfølging og utviklingsarbeid. I tillegg er det behov for et kunnskapsgrunnlag som ivaretar ulike informasjonsbehov på lokalt og nasjonalt nivå.

² [NOU 2023:1 Kvalitetsvurdering og kvalitetsutvikling i skolen. Et kunnskapsgrunnlag](#)

³ [NOU 2023: 27 Et nytt system for kvalitetsutvikling – for elevenes læring og trivsel](#)

⁴ [Meld. St. 34 \(2023–2024\) En mer praktisk skole – Bedre læring, motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn](#)

Dagens elevundersøkelse

Elevundersøkelsen er en årlig undersøkelse der elever får si sin mening om forhold som er viktige for å lære og trives på skolen. Elevene svarer på spørsmål om blant annet trivsel, mobbing, miljø, motivasjon og støtte fra læreren.

Det er obligatorisk for alle skoler å gjennomføre Elevundersøkelsen i høstsemesteret på 7. trinn, 10. trinn og vg1. På 5., 6., 8. og 9. trinn og på vg2 og vg3 er undersøkelsen frivillig. Skoler som ønsker det, kan i tillegg gjennomføre undersøkelsen om våren. Det er frivillig for elevene å svare på undersøkelsen, og de kan også hoppe over spørsmål.

Elevundersøkelsen har rundt 60 til 70 obligatoriske spørsmål, avhengig av trinn og hva eleven svarer. Skolene kan også legge til bolker med tilleggsspørsmål for å utdype temaene i undersøkelsen. Tilleggsspørsmålene vises da sammen med de obligatoriske spørsmålene.

Elevene oppgir ikke navn i undersøkelsen, og svarene er ikke knyttet til personnummer. Ved små skoler kan det likevel være en risiko for at noen kjenner igjen hvem som har svart hva. Derfor er det strenge regler for visning av resultater fra undersøkelsen til skolen, skoleeieren og de statlige utdanningsmyndighetene.

1.3 Oppdragsforståelse

Departementet ber oss om å utvikle en ny undersøkelse om skolemiljø i tråd med føringene i Meld. St. 34 (2023–2024) *En mer praktisk skole – bedre læring, motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn*. Oppdraget bygger på et behov for å videreutvikle dagens elevundersøkelse i lys av blant annet utvikling på skolemiljøfeltet og innføringen av nytt læreplanverk.

Oppdraget legger til grunn at den nye undersøkelsen skal bygge på prinsippene i læreplanverket og opplæringsloven, med hensynet til barnets beste som et grunnleggende utgangspunkt. Vi forstår dette særlig i lys av opplæringsloven kapittel 12, som slår fast at alle elever har rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel, inkludering og læring. I tillegg vil bestemmelsene i kapittel 10 om elevens beste, elevenes rett til medvirkning, skoledemokrati og informasjon til elever og foreldre ligge til grunn. Undersøkelsen må derfor støtte skolens arbeid med å utvikle trygge og gode skolemiljøer, og bidra til at elevenes stemmer blir hørt og tatt på alvor.

Skolen har plikt til å arbeide kontinuerlig for at elevene skal ha et trygt og godt skolemiljø og skal ikke godta krenkende oppførsel, som for eksempel mobbing, vold, diskriminering og

trakassering. Prinsippet om inkluderende læringsmiljø i overordnet del av læreplanverket slår fast at et raust og støttende læringsmiljø er grunnlaget for en positiv kultur der elevene oppmuntres og stimuleres til faglig og sosial utvikling. Et trygt og godt skolemiljø er grunnlaget for elevenes faglige, sosiale og personlige utvikling. Elevene skal oppleve fellesskap, medvirkning og gode relasjoner, og lære å håndtere ulikhet, konflikter og samspill på en ansvarlig måte. Et trygt og godt skolemiljø handler om mer enn fravær av mobbing – det krever langsiktig, systematisk arbeid, god ledelse og et læringsmiljø preget av trygghet, mestring og elevorientering. Når elever er trygge på hverandre og de ansatte, øker trivsel, motivasjon og læring.

Oppdraget understreker også at det i utviklingen av en ny undersøkelse skal gjøres etiske vurderinger, både knyttet til hvilke spørsmål som stilles og hvordan de stilles. Vi legger til grunn at dette ikke bare handler om språk, innhold og personvern, men også om hvordan informasjonen brukes i etterkant. Det vil være etisk problematisk å innhente informasjon om elevenes skolemiljø dersom informasjonen ikke oppleves relevant, ikke blir fulgt opp, eller ikke bidrar til refleksjon, dialog og utvikling i skolen. Det kan også være problematisk opp mot personvernregelverket.

Sammen med andre verktøy i det helhetlige arbeidet med kvalitetsutvikling, skal den nye undersøkelsen bidra til et bedre grunnlag for dialog, tillit og samarbeid om kvalitet i skolen. Arbeidet med kvalitetsutvikling omfatter både økonomiske, pedagogiske og juridiske virkemidler, inkludert veiledning og tilsyn. Vi forstår oppdraget slik at undersøkelsen først og fremst skal være et verktøy for skolens kontinuerlige arbeid med å utvikle et trygt og godt skolemiljø.

Dette har også betydning for hvordan vi vurderer innhenting av informasjon om mobbing og andre krenkelser. Kunnskapsgrunnlaget peker på at informasjon som krever rask oppfølging av enkeltelever, i mange tilfeller bør innhentes gjennom andre verktøy enn en spørreundersøkelse. Samtaler, observasjon, relasjonsarbeid og andre former for lokal kartlegging er bedre egnet til å avdekke og følge opp alvorlige situasjoner. Vi legger derfor til grunn at den nye undersøkelsen primært skal støtte skolens systematiske og forebyggende arbeid med skolemiljøet, og ikke fungere som et verktøy for håndtering av enkeltsaker.

1.4 Andre prosesser med relevans for oppdraget

Den nye undersøkelsen vil være et sentralt element i det helhetlige arbeidet med kvalitetsutvikling, og må utformes slik at den støtter opp under mål og prinsipper for dette, slik det er beskrevet i Meld. St. 34. Utdanningsdirektoratet skal vurdere hvordan det kan legges til rette for bedre sammenheng mellom de ulike verktøyene som inngår i kvalitetsutviklingsarbeidet, og i hvilken grad vi kan bygge videre på allerede eksisterende verktøy. Dette oppdraget ses derfor særlig i sammenheng med oppdrag 2025-018 om å utvikle nye prøver med læringsstøttende formål.

2. Prosess og involvering

For å løse første deloppdrag om å anbefale et konsept for en ny undersøkelse om skolemiljø, har vi tatt utgangspunkt i svar på oppdrag 2025-010 *Overordnet plan for arbeid med ny skolemiljøundersøkelse*. Der beskrev vi sentrale veivalg og utredningsspørsmål som er viktige i arbeidet med å utvikle en ny undersøkelse om skolemiljø. I arbeidet med delleveransen har vi utredet dette videre, og har aktivt involvert ulike aktører i arbeidet.

2.1 Brukerinnsikt

Vinteren og våren 2026 gjennomførte vi et brukerinnsiktsarbeid for å få bedre forståelse av hvilke behov elever, lærere, skoleledere og skoleeiere har knyttet til en ny undersøkelse. Arbeidet var basert på semistrukturerte samtaler med grupper av elever, lærere og ledere fra tolv ulike skoler og representanter fra skoleeiere i fire kommuner og fire fylkeskommuner. Skolene er valgt ut i dialog med statsforvalterne i fire embeter. Vi har lagt vekt på å møte ulike typer skoler; både barneskole, ungdomsskole og videregående skole, og fra ulike deler av landet – nord, sør, øst og vest. Variasjon i størrelse og elevgrunnlag har vært viktig for utvalget.

Dialogen med elevene har gitt oss god innsikt i blant annet hva de mener kjennetegner et trygt og godt skolemiljø, hva som kan gjøre det utrygt, og hva skolen bør vite og følge opp i arbeidet med skolemiljøet. Fra lærere, ledere og eiere fikk vi innsikt i blant annet hvordan informasjon om skolemiljø, læring og trivsel bør innhentes, følges opp og presenteres slik at den blir nyttig i skolens videre arbeid.

2.2 Involvering

Vi har involvert andre relevante aktører i arbeidet, i tråd med føringene for oppdraget. I april 2026 arrangerte vi et digitalt innspillsmøte der målgruppen var elev- og foreldreorganisasjoner, organisasjoner som representerer barn og unge og ulike elevgrupper, aktører med kompetanse på skolemiljø, psykososialt miljø og medvirkning, samt andre relevante nasjonale interesseaktører. Formålet var å innhente perspektiver og få innspill til hvilke hensyn som bør ligge til grunn i utviklingen av en ny undersøkelse om skolemiljø, og å identifisere behov hos ulike elevgrupper, særlig elever med individuelle behov eller særskilt sårbarhet.

Vi har også gjennomført dialogmøter med Elevorganisasjonen, Utdanningsforbundet, FUG, Statped og NOVA (Ungdata). I tillegg har vi drøftet arbeidet i strategiske møter med Elevorganisasjonen, Utdanningsforbundet, Norsk lektorlag, Skolenes landsforbund, Skolelederforbundet, FUG og KS, samt med de fylkeskommunale mobbeombudene og elev- og lærlingombudene, Sametinget, i KS grunnskolenettverk og i nettverk for private videregående skoler.

Partene i skolen er opptatt av at den nye undersøkelsen utvikles som en del av det helhetlige arbeidet med kvalitet, i tråd med deres innspill om kvalitetsdialog og elevmedvirkning. I møter med partene er særlig sammenhengen med de nye læringsstøttende prøvene trukket fram som sentral. I det videre arbeidet er det en forventning om at disse to oppdragene ses i sammenheng, og at vi gjennom arbeidet ivaretar en helhetlig tilnærming til kvalitetsutvikling.

2.3 Tidligere arbeid med revisjon av Elevundersøkelsen

Arbeidet med den nye undersøkelsen skal bygge på tidligere arbeid med revisjon av Elevundersøkelsen. I 2020 satte Utdanningsdirektoratet i gang en revisjon av Elevundersøkelsens faglige innhold og tekniske løsninger. Det ble gjort en vurdering av kunnskapsbehov, og utarbeidet notater om tidligere revisjoner i perioden 2001–2021. Videre ble det gjennomført en sammenstilling og analyse av brukerinnsikt i samarbeid med Opinion. På oppdrag fra direktoratet gjennomførte NTNU Samfunnsforskning en analyse av overlappende undersøkelser.⁵ I tillegg ble det utarbeidet grunnlagsnotater som ga innsikt i forståelse av skole- og læringsmiljø.

Vi gjennomførte også en intern høring om avgrensning av tema, etterfulgt av et beslutningsnotat som fastsatte hvilke temaer som skulle prioriteres videre. NIFU foretok en gjennomgang av hvilke etablerte forskningsbaserte instrumenter som kan benyttes i operasjonaliseringen av temaene, samt en vurdering av i hvilken grad tilgjengelige instrumenter kan gi relevant og pålitelig informasjon om ulike forhold ved norsk skole.⁶ Vi planla å gjennomføre både ekstern høring og «barnehøring» om tema og innhold. Parallelt utarbeidet vi en overordnet plan for utredning og valg av tema for den reviderte Elevundersøkelsen. I 2022 ble revisjonsarbeidet satt på pause, i påvente av at utvalget for kvalitetsutvikling i skolen skulle ferdigstille sitt arbeid.

2.4 Samiske perspektiver

I NOU 2023: 27 er det understreket at et kvalitetsutviklingssystem skal være likeverdig for den norske og den samiske skolen. Ifølge Grunnloven har samene i Norge status som urfolk. *Grunnloven § 108 fastsetter at staten skal legge forholdene til rette for at samene kan sikre og utvikle samisk språk, kultur og samfunnsliv.* Overordnet del av læreplanen og opplæringsloven kapittel 12: Skolemiljøet til elevene, gjelder også den samiske skolen.⁷

Ved utvikling av en ny undersøkelse er det avgjørende å sikre en bred involveringsprosess og få samiske perspektiver på hva som er relevant å innhente informasjon om. Vi er spesielt opptatt av hvordan samiske elever ser på sitt skolemiljø og hvilke temaer de mener er sentralt å spørre om i en slik undersøkelse. På en konferanse om kunnskapsgrunnlag i den samiske skolen, fremhevet Sametingets elevforum at det forekommer rasisme og mobbing i samiske miljøer, og at psykososialt miljø er det viktigste i skolen.

Skolen er viktig for utvikling av språk og identitet. Barn og unges opplevelser i skolen kan slik sett røre ved fundamentale forhold for hver enkelt, som utvikling av tilhørighet, selvbekreftelse og trygghet, eller mangel på dette.⁸ Samiske elever har rett på en trygg

⁵ [Kartlegging av nasjonale og internasjonale undersøkelser om skole- og læringsmiljø | udir.no](https://www.udir.no/kartlegging-av-nasjonale-og-internasjonale-undersokelser-om-skole-og-laringsmiljo)

⁶ [Hvordan kan vi måle temaer om skole- og læringsmiljø? | udir.no](https://www.udir.no/hvordan-kan-vi-male-temaer-om-skole-og-laringsmiljo)

⁷ [NOU 2023: 27 Et nytt system for kvalitetsutvikling – for elevenes læring og trivsel](https://www.udir.no/nou-2023-27-et-nytt-system-for-kvalitetsutvikling-for-elevenes-laring-og-trivsel)

⁸ [Sannhets- og forsoningskommisjonen - sluttrapport](#)

læringsarena hvor identitet og respekt ivaretas, der de lærer om mangfold og variasjon innenfor det samiske språket.

I NOU 2016: 18 *Hjertespråket* legges det vekt på at samiske språk er truede språk, og at barns språklæring er nøkkelen til vitalisering av samiske språk. Utvalget peker på at en av de viktigste tiltakene er å øke bruken og styrke de samiske språkene i barnehage og skole. Hjertespråk brukes som en metafor for det språket som ligger mennesket nærmest, og er det språket man tenker og føler på, det språket man kan uttrykke seg mest presist og nyansert på, og det språket som er knyttet til identitet, tilhørighet og kultur. Elevundersøkelsen er i dag tilgjengelig for gjennomføring på nordsamisk. Vår ambisjon er at den nye undersøkelsen skal være tilgjengelig på alle de tre offisielle samiske språkene i Norge: nordsamisk, sørsamisk og lulesamisk. Når skoler skal undersøke hvordan elever opplever sitt skolemiljø, bør de få uttrykke seg på morsmålet sitt.

En utfordring med Elevundersøkelsen i dag, er at det er langt færre elever som besvarer undersøkelsen på samisk enn på norsk, og dette legger begrensninger på hvilken informasjon som kan hentes ut om samiske elever. Av hensyn til personvernet er ofte resultater for grupper av samiske elever unntatt offentlighet fordi det er for få elever bak svarene.⁹ Kvalitetsutviklingsutvalget peker på at en ny undersøkelse skal bidra til å gi skolen informasjon om hvordan samiske elever opplever skolemiljøet. Undersøkelsen skal fremme elevmedvirkning og gi elevene mulighet til å involvere seg og påvirke arbeidet med skolemiljøet.¹⁰ Sametinget forventer også at skoler, Sametinget og departementet skal få informasjon om samiske elevers utvikling, samtidig som personvernet blir ivaretatt på en god måte.¹¹

Denne leveransen beskriver et overordnet konsept for den nye undersøkelsen. I samarbeid med Sametinget vil vi i neste fase planlegge for god involvering av elever som får opplæring i eller på samisk, samt andre relevante aktører, for å sikre god tilpasning og ivaretagelse av samiske perspektiver. En utredning vil også vise om det kan være behov for andre verktøy spesielt tilpasset kvalitetsutvikling i samisk skole.

3. Sentrale utredningsspørsmål og veivalg

I dette kapitlet vurderer vi sentrale veivalg knyttet til utviklingen av en ny undersøkelse. Formålet er å identifisere og drøfte de viktigste spørsmålene som ligger til grunn for konseptanbefalingen.

⁹ [Meld. St. 34 \(2023–2024\) En mer praktisk skole – Bedre læring, motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn](#)

¹⁰ [NOU 2023: 27 Et nytt system for kvalitetsutvikling – for elevenes læring og trivsel](#)

¹¹ [Høring NOU 2023: 27 Et nytt system for kvalitetsutvikling – for elevenes læring og trivsel](#)

Hvert underkapittel inneholder en samlet vurdering av hvordan de ulike hensynene kan balanseres, og hvilke konsekvenser dette har for utviklingen av en ny undersøkelse.

3.1 Undersøkelsens formål

Dette delkapitlet belyser undersøkelsens formål og hvilken rolle en ny undersøkelse kan fylle i arbeidet med skolemiljø og i det helhetlige arbeidet med kvalitetsutvikling. Med utgangspunkt i kunnskapsgrunnlaget, behandler også kapitlet hvilke informasjonsbehov undersøkelsen kan dekke på de ulike nivåene i skolesektoren, hvordan den kan støtte skolens arbeid med læring og trivsel, og hvordan den bør avgrenses sett opp mot andre datakilder.

3.1.1 Undersøkelsen som verktøy for det lokale arbeidet med skolemiljø

I oppdragsbrevet beskrives den nye undersøkelsen som et sentralt virkemiddel for å styrke skolens arbeid med skolemiljø og kvalitetsutvikling. Endringen fra Elevundersøkelsen til en ny undersøkelse om skolemiljø inngår i en bredere omlegging av kvalitetsvurderingssystemet, der målet er å gå bort fra omfattende og styringspregede undersøkelser og over til mer målrettede verktøy som støtter læring, trivsel og utvikling lokalt.

Kunnskapsgrunnlaget viser at dagens elevundersøkelse i for liten grad oppleves som relevant og anvendbar i skolens arbeid med skolemiljø. Det pekes på behovet for verktøy som i større grad støtter opp under skolens eget utviklingsarbeid, og som gir informasjon som kan brukes til forebygging, refleksjon og oppfølging.

Den nye undersøkelsen skal derfor først og fremst gi et relevant og anvendbart kunnskapsgrunnlag om elevenes opplevelse av skolemiljøet. Resultatene skal kunne brukes aktivt i skolens arbeid med trivsel, inkludering og trygghet, og bidra til å identifisere områder som bør følges opp nærmere.

Undersøkelsen skal også styrke dialogen mellom elever og lærere, og bidra til at elevstemmen får en tydeligere plass i skolens arbeid med kvalitetsutvikling. Meld. St. 34 (2023–2024) beskriver hvordan undersøkelsen skal gi et bedre grunnlag for samtaler om skolemiljøet og brukes aktivt i profesjonsfellesskapet som støtte for refleksjon, læring og utvikling.

Samlet innebærer dette at undersøkelsen først og fremst skal være et verktøy for utvikling, refleksjon og forbedring, ikke et verktøy for kontroll eller rangering.

3.1.2 Undersøkelsen som del av det helhetlige arbeidet med kvalitet

Meld. St. 34 (2023–2024) legger til grunn at prøver, undersøkelser og andre datakilder i større grad skal ses i sammenheng for å gi et bedre grunnlag for dialog, refleksjon og kvalitetsutvikling. Samtidig understrekes behovet for balanse mellom kvantitative og kvalitative kunnskapskilder, og for at informasjonen brukes på en måte som støtter profesjonelt skjønn og lokalt utviklingsarbeid.

Brukerinnsikten peker i samme retning. Lærere, skoleledere og skoleeiere ønsker at informasjon om trivsel, læring, trygghet og relasjoner skal kunne ses i sammenheng med annen relevant kunnskap om elevenes skolehverdag. Samtidig understreker de behovet for å

reducere fragmentering, unngå overlappende kartlegginger og sikre bedre sammenheng mellom ulike datakilder og verktøy.

Et sentralt spørsmål er hvordan forholdet mellom læring og trivsel skal forstås, og hvilken betydning denne sammenhengen bør ha for innretningen av den nye undersøkelsen. Kunnskapsgrunnlaget viser at trivsel og læring henger tett sammen og gjensidig påvirker hverandre, samtidig som de belyser ulike sider ved elevenes skoleerfaringer. Trivsel alene gir ikke nødvendigvis høy læring, men fungerer som en viktig forutsetning gjennom motivasjon, engasjement og opplevelse av trygghet og tilhørighet. Samtidig påvirker erfaringer med læring og mestring elevenes trivsel. Forskningen peker derfor på behovet for å se læring og trivsel som gjensidig påvirkende fenomener innenfor et bredt læringsmiljøbegrep, som også inkluderer sosiale og emosjonelle forhold.

Delrapporten *Skoletrivsel: nedgang, årsaker og elevenes egne erfaringer* fra 2026¹² viser en tydelig sammenheng mellom elevers trivsel og læring. Analysene peker særlig på betydningen av sosial trivsel, trygghet og gode relasjoner som forutsetninger for motivasjon, konsentrasjon, mestring og faglig utvikling. Samtidig viser rapporten at sosial mistrivsel i større grad ser ut til å svekke elevenes faglige trivsel enn omvendt, blant annet fordi utrygghet og sosial uro kan gjøre det vanskelig å rette oppmerksomheten mot læringsarbeidet. Lærerne framstår i denne sammenhengen som det viktigste bindeleddet mellom trivsel og læring, ved at relasjonen til læreren har betydning både for elevenes opplevelse av støtte og trygghet og for deres faglige mestring. Samlet peker delrapporten på at trivsel og læring må forstås i sammenheng, og at sosial tilhørighet og gode relasjoner har stor betydning for elevenes skolehverdag og læringsutbytte.

Den nye undersøkelsen skal ikke dekke alle informasjonsbehov alene. Den bør inngå som en del av et bredere kunnskapsgrunnlag, sammen med andre kilder til elevenes skolemiljø, som elevsamtaler og observasjoner, samt informasjon om læringsresultater, fravær og andre relevante forhold. Verdien av undersøkelsen ligger ikke bare i resultatene den gir isolert sett, men i hvordan den kan bidra til en mer helhetlig forståelse av elevenes opplæring og skolehverdag.

Samlet tilsier dette at undersøkelsen bør utvikles som et tydelig avgrenset verktøy med en klar rolle i det helhetlige arbeidet med kvalitet lokalt.

3.1.3 Hva slags informasjon har de ulike nivåene behov for?

De ulike brukergruppene i skolesektoren har behov for kunnskap om elevenes skolemiljø, men informasjonsbehovet varierer med ansvar og oppgaver. Den nye undersøkelsen må ivareta ulike behov for elever, lærere, skoleledere, skoleeiere og nasjonale myndigheter.

Elevene har behov for at undersøkelsen oppleves relevant, forståelig og trygg å svare på. Informasjonen fra undersøkelsen må bidra til at elevstemmen får betydning i skolens arbeid

¹² [Skoletrivsel: nedgang, årsaker og elevenes egne erfaringer. AFI-rapport nummer 2026:05](#)

med og oppfølging av skolemiljøet. Dette forutsetter tydelig språk, alders- og målgruppetilpasning, samt løsninger som ivaretar tilgjengelighet og tilrettelegging.

Lærere har behov for informasjon som er konkret og praktisk anvendbar i oppfølging av elevgruppen og i drøftinger i profesjonsfellesskapet. Undersøkelsen må gi innsikt utover det lærerne allerede kjenner til gjennom det pedagogiske arbeidet og samtaler med elever, samtidig som omfanget må begrenses for at nytteverdien skal oppleves som høy.

Skoleledere har behov for et mer overordnet bilde av skolemiljøet som kan brukes i skolens systematiske kvalitetsarbeid. Dette innebærer behov for stabile indikatorer, mulighet til å følge utvikling over tid og resultater som kan brukes i analyse, prioriteringer og oppfølging.

Skoleeiere har behov for aggregert informasjon som gir oversikt over tilstand og utvikling på tvers av skoler og over tid. Informasjonen må kunne brukes som grunnlag for støtte, prioriteringer og dialoger om kvalitet.

Nasjonale myndigheter har behov for overordnet informasjon om utviklingen i elevenes skolemiljø over tid. Informasjonen bør bygge på et begrenset sett av felles indikatorer som kan brukes til å følge utviklingstrekk, samtidig som risikoen for uheldig rangering må motvirkes. Den kan også være et grunnlag for valg av veiledning og tilsyn som virkemiddel for å bidra til at elevene får et skolemiljø som er i tråd med lovens krav.

3.1.4 Hvilken informasjon dekkes av andre kilder?

Nasjonale og lokale skolemyndigheter får informasjon om elevenes skolemiljø gjennom flere andre kilder. I oppdraget er vi bedt om å se behovet for informasjon om elevenes skolemiljø i sammenheng med informasjon som allerede samles inn gjennom andre undersøkelser, som Ungdata og internasjonale undersøkelser.

Ungdata

Ungdata er lokale barne- og ungdomsundersøkelser som gjennomføres i de aller fleste kommuner og skoler over hele landet.¹³ Målet med Ungdata er å gi en oversikt over hvordan barn og ungdom har det, og hva de driver med i fritiden. Ungdata gjennomføres av NOVA/OsloMet i samarbeid med KORUS og kommunene/fylkeskommunene, og finansieres av Helsedirektoratet.

Undersøkelsen retter seg mot elever på ungdomstrinnet og i videregående opplæring, og det finnes også en egen variant, Ungdata junior, for mellomtrinnet. Gjennomføringen skjer lokalt, ved at kommuner og fylkeskommuner selv velger tidspunkt, og i praksis gjennomføres undersøkelsen vanligvis hvert tredje år i den enkelte kommune. Formålet er å gi kunnskap om barn og unges livssituasjon og å støtte det lokale og nasjonale kunnskapsgrunnlaget for

¹³ <https://www.ungdata.no/>

oppvekst- og levekårspolitikk. Metodisk er Ungdata en kvantitativ spørreundersøkelse, og deltakelsen er frivillig og anonym.

Ungdata er organisert som en nasjonal standardisert undersøkelse med en viss grad av fleksibilitet. Undersøkelsen har en fast nasjonal kjerne som sikrer sammenlignbarhet mellom kommuner og over tid, samtidig som kommunene har noe mulighet til lokal tilpasning gjennom å legge til enkelte egne spørsmål. Innholdet utvikles nasjonalt, og endringer skjer gradvis og på forskningsbasert grunnlag.

Ungdata dekker skolemiljø som en del av ungdoms helhetlige livssituasjon, blant annet gjennom spørsmål om trivsel på skolen, skoletilhørighet, relasjoner til lærere, mobbing, stress og press knyttet til skole, ensomhet og utenforskap, tid brukt til skolearbeid utenom skolen, skulking og utdanningsplaner. Skolemiljø er dermed ett av flere temaer i undersøkelsen, og ikke undersøkelsens primære formål eller hovedinnretning.

Resultatene fra Ungdata publiseres på kommune-, fylkes- og nasjonalt nivå, og formidles både gjennom lokale rapporter til kommunene/fylkeskommunene og nasjonale analyser fra forskningsmiljøer. Dataene brukes blant annet til forskning, kommunal planlegging og politikkutforming.

Ungdata har verdi som kilde til kunnskap om skolemiljø for lokale og nasjonale utdanningsmyndigheter. Undersøkelsen gir et lokalt kunnskapsgrunnlag på kommune- og fylkeskommunalt nivå samtidig som den anlegger et bredt perspektiv der skolemiljø ses i sammenheng med elevenes øvrige livssituasjon. Undersøkelsen har også en relativt fleksibel gjennomføring og høy legitimitet i utdanningssektoren.

Ungdata gir et viktig supplement til kunnskapen om elevenes skolemiljø på kommunalt, regionalt og nasjonalt nivå. Ungdata er imidlertid ikke utviklet for å dekke utdanningsmyndighetenes samlede informasjonsbehov om skolemiljø. Fordi skolemiljø ikke er undersøkelsens hovedtema, gir den ikke tilstrekkelig informasjon om alle sentrale indikatorer. Undersøkelsen er heller ikke utformet som et verktøy for skolens arbeid med skolemiljø. Ungdata kan derfor utfylle, men ikke erstatte, en egen undersøkelse om skolemiljø.

Internasjonale undersøkelser

De internasjonale undersøkelsene om utdanning som Norge deltar i, gir myndighetene systematisk og forskningsbasert informasjon om elevenes skolemiljø på nasjonalt nivå. Informasjonen samles inn som del av større komparative studier der hovedformålet er å undersøke sammenhenger mellom elevenes læringsutbytte og ulike sider ved læringskonteksten. Skolemiljø inngår her som en sentral del av denne konteksten.

Undersøkelsene kombinerer faglige tester med spørreskjemaer til elever, og i noen tilfeller også til foresatte, lærere og rektorer. Spørreskjemaene gir informasjon om hvordan elevene opplever undervisningen og skolehverdagen, inkludert sentrale sider ved skolemiljøet. De fleste spørsmålene er relativt stabile fra én gjennomføring til den neste, noe som gir grunnlag for å følge utvikling over tid.

I de faste undersøkelsene Norge deltar i (PISA, TIMSS og PIRLS)¹⁴, stilles det spørsmål om sentrale faktorer ved skolemiljøet, blant annet:

- trivsel
- mobbing
- opplevelse av trygghet
- relasjoner til medelever og lærere
- følelse av tilhørighet til skolen
- motivasjon og mestring
- omfang av bråk og uro i undervisningen

Disse temaene inngår fordi forskning viser at forhold ved skolemiljøet har betydning for elevenes læring. En styrke ved undersøkelsene er at elevenes svar om skolemiljø kan kobles til deres faglige prestasjoner, noe som gir gode muligheter for å analysere sammenhenger mellom skolemiljø, motivasjon, undervisningskvalitet og læringsutbytte.

At både elever, foreldre, lærere og rektorer deltar med egne spørreskjemaer, gjør det mulig å belyse skolemiljøet fra flere perspektiver og sammenholde vurderinger fra ulike brukergrupper. Dette bidrar til et mer helhetlig kunnskapsgrunnlag.

Resultatene fra undersøkelsene bygger på representative utvalg av elever og gir dermed informasjon på systemnivå. De kan brukes til å beskrive tilstanden i skolemiljø på landsbasis, analysere utviklingstrekk over tid og sammenligne Norge med andre land. De gir ikke grunnlag for analyser på fylkes-, kommune-, skole- eller klassenivå, og det foreligger heller ikke individuelle elevresultater.

Undersøkelsenes utforming er i stor grad styrt av internasjonale rammer. Innholdet fastsettes gjennom konsensusbaserte prosesser mellom deltakerland, og krav til sammenlignbarhet over tid og mellom land begrenser muligheten for nasjonale tilpasninger. Endringer i spørreskjemaene skjer derfor gradvis, og landenes handlingsrom er i praksis begrenset til et lite antall nasjonale tilleggsspørsmål.

Det går også relativt lang tid fra datainnsamling til resultatene blir publisert, og undersøkelsene gjennomføres med flere års mellomrom. Dette gjør dem lite egnet som verktøy for løpende oppfølging eller raske tilbakemeldinger til sektoren.

Samlet viser gjennomgangen at både Ungdata og de internasjonale undersøkelsene gir et viktig og omfattende kunnskapsgrunnlag om elevenes skolemiljø. Selv om disse kildene samtidig har noen begrensninger, er dette forhold som har liten betydning sett opp mot nasjonale myndigheters behov for overordnet og langsiktig informasjon. Disse

¹⁴ Norge deltar også i internasjonale undersøkelser organisert i andre sektorer som undersøkelser forhold ved elevenes skolemiljø, blant annet [HEVAS: Barn og unges helse i fokus - HBSC Norge](#)

undersøkelsene er derimot ikke utviklet for, og dermed mindre egnet for det lokale arbeidet med skolemiljø og kvalitetsutvikling. De kan derfor supplere, men ikke erstatte, en egen undersøkelse om skolemiljø. Det er likevel viktig at vi i det videre utviklingsarbeidet har tett dialog med Ungdata for å unngå unødig overlapp mellom undersøkelsene når det gjelder informasjon til myndighetsnivåene.

3.1.5 Konsekvenser for konseptet

Samlet tilsier vurderingene at en ny undersøkelse om skolemiljø bør utvikles som et tydelig avgrenset verktøy med en klar rolle i kvalitetsutviklingssystemet. Undersøkelsen bør utfylle andre prøver, undersøkelser og kunnskapskilder, og ikke forsøke å dekke alle informasjonsbehov alene.

Bedre sammenheng bør primært realiseres gjennom samspill mellom ulike kunnskapskilder i profesjonsfellesskap og dialoger om kvalitet, fremfor utvidelse av undersøkelsens formål. Dette tilsier at undersøkelsen bør ha et tydelig definert formål og være innrettet mot lokalt utviklingsarbeid.

Trivsel kan bidra til motivasjon, trygghet og engasjement, som legger til rette for læring, samtidig som erfaringer med mestring og faglige krav påvirker hvordan elevene opplever skolehverdagen. Dette tyder på at undersøkelsen kan favne et mer helhetlig bilde av elevenes situasjon og skolemiljø dersom den også omfatter forhold som er av betydning for læring.

Gjennomgangen av eksisterende undersøkelser viser at nasjonale myndigheter har tilgang til betydelig informasjon om elevenes skolemiljø gjennom andre undersøkelser. Dette taler for at en ny undersøkelse bør utvikles med utgangspunkt i skolens behov for relevant og handlingsrettet informasjon, og at informasjon til myndighetsnivåene fra undersøkelsen ses i sammenheng med det de får fra andre kilder.

3.2 Identifisering og personvern

Dette delkapitlet drøfter om den nye undersøkelsen skal gi skolene tilgang til direkte identifiserbar informasjon om enkeltelever, eller om undersøkelsen fortsatt bør bygge på aidentifiserte resultater. Det har også vært viktig å vurdere hvordan brukernes behov for informasjon kan ivaretas innenfor rammene av personvernregelverket.

Når elever svarer på Elevundersøkelsen, regnes svarene som personopplysninger. Dagens løsning er innrettet slik at de endelige resultatene ikke inneholder direkte identifiserende opplysninger, i tråd med § 19-3 i opplæringsforskriften. Etter at eleven har svart på undersøkelsen, brytes koblingen mellom pålogging og svar, slik at det som hovedregel ikke er mulig å finne ut hvem som har svart hva. Det er likevel en risiko for indirekte identifisering,

særlig ved små skoler eller elevgrupper. Derfor er dagens resultatvisning underlagt strenge regler for skjerming.¹⁵

3.2.1 Behovet for anonymitet og behovet for oppfølging

Kunnskapsgrunnlaget viser en spenning mellom elevenes behov for å kunne svare på undersøkelsen uten å bli gjenkjent, og skolens behov for informasjon som kan avdekke utfordringer og brukes i oppfølging på individnivå.

Elevene peker på at en viktig forutsetning for ærlige svar er at de ikke blir gjenkjent. Dette gjelder særlig spørsmål om sensitive temaer, som krenkelser, relasjoner og forholdet til lærere. De andre brukergruppene anerkjenner også dette behovet. Elevene framhever at det bidrar til trygghet og reduserer bekymringen for konsekvensene av det de svarer, når de vet at svarene ikke identifiserer dem. Flere nasjonale interesseorganisasjoner peker også på at å ikke bli identifisert er viktig for tilliten til undersøkelsen, særlig for elever i sårbare situasjoner.

Samtidig beskriver lærere, skoleledere og skoleeiere at manglende informasjon på individnivå kan gjøre det vanskelig å forstå resultatene og følge opp konkrete utfordringer. Flere av skolene vi har vært i kontakt med bruker egne undersøkelser som gir identifiserbare svar, for å dekke dette behovet.

I utredningen har vi vurdert tre hovedalternativer for hva slags informasjon resultatene fra den nye undersøkelsen skal gi:

- Direkte identifiserbar informasjon
- Aidentifisert informasjon
- En kombinasjonsløsning der ulike deler av undersøkelsen har ulik grad av identifisering

En direkte identifiserende løsning vil kunne styrke muligheten til å følge opp enkeltelever og konkrete situasjoner, men kan samtidig redusere elevenes opplevelse av trygghet og påvirke svarene. En aidentifisert løsning ivaretar i større grad elevenes tillit til undersøkelsen, men begrenser muligheten til detaljinformasjon og oppfølging på individnivå. Det vil heller ikke være mulig å gjøre koblinger med andre data som viser resultater på individnivå, kun på aggregert nivå.

I samtaler med skoler og skoleeiere foreslo flere brukere en kombinasjonsløsning der én del av undersøkelsen gir aidentifiserte resultater, mens en annen del gir identifiserbar informasjon som kan brukes i oppfølging. Begrunnelsen var å kombinere behovet for ærlige svar med behovet for å kunne gi målrettet oppfølging på individnivå. Brukerinnsikten viser imidlertid at en slik løsning kan være vanskelig å kommunisere tydelig til elevene. Risikoen for

¹⁵ [Visning av resultater og skjermingsregler | udir.no](#)

usikkerhet om hvem som kan se hva, kan svekke tilliten til undersøkelsen og påvirke svarene, og er heller ikke i tråd med prinsippet om gjennomsiktighet. Vi anbefaler derfor ikke en slik løsning.

3.2.2 Personvernrettslige rammer

Behandlingsgrunnlaget for Elevundersøkelsen i dag er GDPR artikkel 6 nr. 1 bokstav e (allmennhetens interesse) og artikkel 9 nr. 2 bokstav g (særlig kategori, viktige allmenne interesser), hvor det supplerende nasjonale rettslige grunnlaget er forskrift til opplæringsloven § 19-3 og forskrift til privatskoleloven § 13-3.

Det følger av det nasjonale rettsgrunnlaget at Utdanningsdirektoratet kan behandle personopplysninger når det er nødvendig for å gjennomføre undersøkelsene, og at vi kan behandle endelige resultater som indirekte kan knyttes til enkeltpersoner når dette er nødvendig for å kartlegge skole- og læringsmiljøet, jf. opplæringsloven § 25-4 og privatskoleloven § 7-2c. Opplysningene kan også brukes som grunnlag for forskning, analyse og statistikk.

En undersøkelse som gir direkte identifiserende informasjon

En løsning der resultatene inneholder direkte identifiserende opplysninger, vil innebære at undersøkelsen behandler personopplysninger på en annen måte enn dagens elevundersøkelse.

Forutsetningen for innhenting av personopplysninger i opplæringsforskriften og privatskoleforskriften §§ 19-3 og 13-3 er at de endelige resultatene fra undersøkelsen ikke skal inneholde direkte identifiserbare personopplysninger. Dette følger av ordlyden «Utdanningsdirektoratet kan behandle endelige resultat som indirekte» kan knyttes til enkeltpersoner. Det vil si at dagens regelverk ikke åpner for å presentere direkte identifiserende resultater i en ny undersøkelse.

I dag behandler Utdanningsdirektoratet personopplysninger i Elevundersøkelsen som vi har vurdert som særlig kategori av personopplysninger jf. GDPR art. 9 nr. 1. Behandling av særlig kategori av personopplysninger medfører strengere krav til hjemmelsgrunnlag og kan kun behandles om gitte vilkår beskrevet i GDPR art. 9 nr. 2 er oppfylt. Videre følger det av barnekonvensjonen at barns rettigheter har særskilt vern. Særlig kategori personopplysninger om barn vil derfor regnes som særlig sensitiv informasjon som vil kreve et strengere krav til klart og tydelig hjemmelsgrunnlag.

Uavhengig av om den nye undersøkelsen skal behandle særlig kategori personopplysninger eller ikke, vil det direkte identifiserbare alternativet medføre et behov for en svært grundig vurdering av flere forhold. Blant annet:

- Barnets beste vurdering: I brukerinnsikten til den nye undersøkelsen har lærere sagt at resultater som er direkte identifiserende kan gi bedre mulighet til oppfølging av undersøkelsen på individnivå. Elevene har derimot vært tydelige på at de ønsker at svarene ikke skal være direkte identifiserende, særlig om sensitive temaer. Ved

gjennomføring av en DPIA (personvernrisikovurdering) skal særlig elevenes perspektiv vektlegges.

- Dataminimeringsprinsippet: Vil behandlingen av direkte identifiserende personopplysninger være nødvendig for å oppnå formålet med den nye undersøkelsen?
- Prinsippet om lagringsbegrensing: Hvor skal dataene fra undersøkelsen lagres og for hvor lenge? Hva med muligheten for å kreve innsyn i personopplysningene; både fra de registrerte selv, men også deres foreldre. Hvilke ordninger skal vi ha for dette?
 - Arkivplikt
 - Ønsker vi at direkte identifiserende data om barns opplevelse av skolemiljøet skal kunne benyttes til kunnskapsutvikling?
- Kan direkte identifisering kunne føre til en nedkjølingseffekt? Vil elevene slutte å svare ærlig om de vet at det lagres direkte identifiserende data om dem? Hvilken virkning kan dette ha på datakvaliteten?
- Prinsippet om integritet og konfidensialitet: Behandling av direkte identifiserbare personopplysninger krever behandling på en tilstrekkelig sikker måte, ved bruk av egnede tekniske tiltak. Behandling og lagring av identifiserende personopplysninger om barn tilsier et svært høyt sikkerhetsnivå.

En undersøkelse som gir aidentifisert informasjon

En aidentifisert løsning innebærer at databehandlingen fungerer etter samme hovedprinsipper som for dagens elevundersøkelse. Elevene oppgir ikke navn og det er ikke knyttet personnummer til svarene. Koblingen mellom elev og svar brytes etter gjennomføring. Det er derfor vanskelig å finne ut hvem som har svart hva på undersøkelsen.

Denne løsningen innebærer fortsatt en risiko for indirekte identifisering i små elevgrupper, ettersom resultatene er koblet til trinn og klasse, men risikoen håndteres gjennom regler for skjerming og tilgangsstyring. Dette medfører at vi i dag har strenge regler for visning av resultater fra undersøkelsen.

Skolens mulighet for ikke-anonyme undersøkelser etter dagens regelverk

Lærere har i brukerinnsikten gitt uttrykk for at de ønsker muligheten for direkte identifiserende resultater. Mange skoler og kommuner/fylkeskommuner kjøper ikke-anonyme undersøkelser for å følge med og følge opp skolemiljøet. Kvalitetsutviklingsutvalget viser til ulike utfordringer med utformingen og bruken av flere av disse, blant annet med tanke på elevenes personvern og rettssikkerhet, og vurderer at det er problematisk dersom skoler og skoleeiere opplever et behov for å kjøpe inn verktøy av usikker kvalitet fra private aktører for å få tilstrekkelig støtte til skolemiljøarbeidet.¹⁶

¹⁶ [NOU 2023: 27 Et nytt system for kvalitetsutvikling – for elevenes læring og trivsel](#)

Etter opplæringsforskriften § 20-5 første ledd kan skolen bruke ikke-anonyme skolemiljøundersøkelser som en del av det forebyggende skolemiljøarbeidet etter opplæringsloven § 12-3. Dette kan gjøres i tilfelle der slike undersøkelser er formålstjenlige for å kartlegge skolemiljøet, finne egnede tiltak for å bedre relasjoner og sikre et trygt og godt skolemiljø for alle elever. Det samme gjelder etter privatskoleforskriften § 14-5 første ledd.

Etter opplæringsforskriften § 20-5 andre ledd kan skolen bruke ikke-anonyme skolemiljøundersøkelser når de skal følge opp konkrete mistanker etter opplæringsloven §§ 12-4 og 12-5 ved langvarige, uoversiktlige eller kompliserte utfordringer i skolemiljøet, når andre slags undersøkelser ikke har ført fram. Det samme gjelder etter privatskoleforskriften § 14-5 andre ledd.

Det eksisterer dermed en mulighet for skolene til å gjennomføre andre ikke-anonyme skolemiljøundersøkelser, som oppfølging av konkrete mistanker.

På bakgrunn av gjennomgangen av de ulike alternativene for identifisering, er det tydelig at det å velge en løsning der resultatene inneholder direkte identifiserbare opplysninger vil medføre økt personvern- og sikkerhetsrisiko, behov for lovendring og økte administrative kostnader. I tillegg vil en slik løsning være i strid med ønskene elevene har gitt uttrykk for, som må tillegges betydelig vekt i denne vurderingen.

Metoden for aidentifisering i Elevundersøkelsen i dag er en løsning hvor elevenes personvern både er godt ivaretatt og utredet. Løsningen sørger for at vi ivaretar de personvernrettslige prinsippene om dataminimering, lagringsbegrensning og konfidensialitet. Videre er dagens løsning i tråd med elevenes ønsker uttrykt gjennom brukerinnsiktsarbeidet. Oppsummert tilsier dette at en tilsvarende løsning for den nye undersøkelsen, når det gjelder aidentifikasjon og grad av identifisering i resultatene som i dagens elevundersøkelse, både vil ivareta barnets beste og i best grad elevenes personvern.

3.2.3 Skjerming og tilgang til resultater

Resultater fra dagens elevundersøkelse skal ikke publiseres på en måte som gjør det mulig å identifisere enkeltelevers svar, verken direkte eller indirekte. Skjermingsreglene skal ivareta elevenes personvern og innebærer at enkelte resultater ikke vises. Når resultatene er skjermet, er det som oftest fordi det er et lavt antall elever i en klasse eller en gruppe. Det finnes en rekke regler for skjerming som bestemmer hvilke resultater som kan vises. Når Utdanningsdirektoratet skjermer resultatene, blir tallet erstattet med en prikk eller en stjerne.¹⁷

Kunnskapsgrunnlaget peker på at dagens praksis for skjerming i noen tilfeller begrenser skolers og skoleeieres tilgang til informasjon de trenger for å følge opp skolemiljøet. Dette

¹⁷ [Visning av resultater og skjermingsregler | udir.no](https://udir.no)

støttes også av brukerinnsikten og av tilbakemeldinger vi mottar i forvaltningen av dagens elevundersøkelse.

Risikoen for identifisering og behovet for skjerming øker dersom resultatene presenteres som presise tallverdier. Dersom resultatene derimot presenteres som nivåer, utviklingstrekk eller kvalitative beskrivelser kan behovet for skjerming reduseres. Hvordan resultatene skal presenteres, og hva dette betyr for behovet for skjerming, må utredes nærmere i det videre arbeidet med oppdraget.

Behovene er samtidig ulike på skole- og myndighetsnivå. Skoler har behov for resultater som er enkle å forstå og bruke i utviklingsarbeidet, mens skoleeiere og nasjonale myndigheter har behov for indikatorer som kan brukes til helhetlig arbeid med kvalitetsutvikling. Det bør derfor vurderes om resultatene skal presenteres på ulike måter til ulike brukergrupper.

3.2.4 Konsekvenser for konseptet

Både brukerinnsikten og de personvernrettslige vurderingene tilsier at det å ikke bli gjenkjent er viktig for elevenes opplevelse av trygghet og tillit til undersøkelsen. I et personvernrettslig perspektiv er det sterke argumenter for at resultatene av undersøkelsen ikke skal inneholde direkte identifiserende personopplysninger. Samtidig må undersøkelsen innrettes slik at den støtter skolens systematiske arbeid med skolemiljø, og slik at skolene får informasjonen de trenger til å følge opp skolemiljøet på gruppenivå.

En løsning med direkte identifiserende resultater vil innebære økt personvern- og sikkerhetsrisiko, behov for lovendring og høyere administrative kostnader. Samtidig vil løsningen være i strid med de preferansene elevene har gitt uttrykk for gjennom brukerinnsikten.

Samlet sett tilsier vurderingene at resultatene fra den nye undersøkelsen skal være aidentifiserte på individnivå, slik som i dagens elevundersøkelse. Resultatene skal heller ikke tilgjengeliggjøres på en måte som gjør det mulig å identifisere enkeltelever indirekte. Samtidig viser både brukerinnsikten og kunnskapsgrunnlaget at skolene har behov for resultater på klassenivå for å kunne følge opp skolemiljøet. Den nye undersøkelsen bør derfor innrettes slik at skolene får tilgang til mest mulig relevant informasjon innenfor rammene av personvernregelverket og dagens supplerende nasjonale rettsgrunnlag. Dette tilsier at det bør vurderes nye former for resultatvisning som kan redusere behovet for skjerming på klasse-, trinn- og skolenivå, uten å gå på bekostning av elevenes personvern.

3.3 Utforming av ny undersøkelse

I dette delkapitlet drøfter vi hvordan undersøkelsens utforming kan innrettes for å støtte skolens arbeid med kvalitetsutvikling. Vi vurderer også hvordan lokale og nasjonale myndighetsnivå kan få informasjon om elevenes skolemiljø. Dette omfatter blant annet undersøkelsens oppbygning, omfang, om den skal være obligatorisk eller frivillig, og på hvilken måte støtterressurser kan være en integrert del av konseptet. Dersom disse valgene

ikke treffer brukernes behov, kan undersøkelsen oppleves som lite relevant og treffsikker, eller for ressurskrevende å gjennomføre. Samlet kan disse faktorene også påvirke datakvaliteten.

Den nye undersøkelsen skal først og fremst fungere som et verktøy for skolens arbeid med utvikling av tiltak og systematisk forbedring av skolemiljøet. Samtidig har skoleeiere og nasjonale myndigheter behov for noe informasjon som kan danne grunnlag for tiltak og politikkutforming, og kan følges over tid. Et sentralt spørsmål er hvordan disse to formålene kan balanseres uten at undersøkelsen får et uklart eller dobbelt formål, og hvordan vi sørger for at skolenes behov blir premissgivende.

3.3.1 Fem sentrale veivalg

Vi har identifisert fem sentrale veivalg for utforming av undersøkelsen. Veivalgene henger tett sammen; hvor fleksibel undersøkelsen skal være påvirker blant annet undersøkelsens omfang og frekvens, mens valg knyttet til standardisering og tilpasninger har betydning for både sammenlignbarhet og elevenes opplevelse av relevans. Veivalgene må derfor ses i sammenheng og vurderes samlet.

Veivalg 1: Hvor fleksibel skal undersøkelsen være?

Et sentralt veivalg i utformingen av ny undersøkelse, er hvor fleksibel undersøkelsen skal være, og hvordan fleksibilitet balanseres mot behovet for sammenlignbar og pålitelig informasjon.

Erfaringer med dagens elevundersøkelse viser at én undersøkelse ikke kan dekke behovene til alle nivåer og formål samtidig. Skoler etterspør informasjon som er relevant for deres lokale arbeid med skolemiljø, mens skoleeiere og nasjonale myndigheter har behov for et felles kunnskapsgrunnlag som gjør det mulig å følge utvikling over tid og på tvers av skoler. Som kvalitetsutviklingsutvalget påpeker, skaper dette en spenning mellom behovet for lokal tilpasning og standardisering.¹⁸

Samtidig peker både forskning og tidligere erfaringer på at for stor fleksibilitet kan svekke datakvalitet, representativitet og sammenlignbarhet. Dersom skolene står fritt til å velge ulike spørsmål, temaer eller gjennomføringsmåter, begrenses muligheten til å sammenligne egne resultater med tidligere gjennomføringer eller referansepunkter som snitt eller normer. I motsatt ende vil en felles nasjonal undersøkelse gi høy grad av sammenlignbarhet, men samtidig begrense skolens mulighet til å innhente informasjon som er relevant for lokale utfordringer og utviklingsbehov. Brukerinnsikten viser at manglende tilpasning til lokale forhold er en av hovedutfordringene ved dagens elevundersøkelse.

Både brukerinnsikten og vurderingene fra kvalitetsutviklingsutvalget taler for å kombinere standardisering og fleksibilitet gjennom en todelt modell bestående av flere undersøkelser. En

¹⁸ [NOU 2023: 27 Et nytt system for kvalitetsutvikling – for elevenes læring og trivsel](#)

kort felles undersøkelse kan gi kunnskapsgrunnlag som sikrer sammenlignbarhet over tid, mens mer fleksible undersøkelser kan gi skolene mulighet til å utforske temaer og gjennomføre på tidspunkt som er særlig relevante lokalt. En todelt modell kan dermed bidra til å tydeliggjøre undersøkelsens formål med å gi skolene et bedre grunnlag for arbeid med skolemiljøet, samt redusere spenningen mellom lokale og nasjonale behov.

Veivalg 2: Omfang – kort og spisset eller bred og dekkende?

Kunnskapsgrunnlaget peker i retning av at dagens elevundersøkelse oppleves som for omfattende og lite spisset. Dette kan bidra til svartrøtthet og redusert kvalitet i besvarelsene. For at undersøkelsen skal være gyldig og pålitelig må spørsmålene bli færre og tydeligere. Det er viktig at elevene forstår hva de svarer på, og at undersøkelsen ikke er så lang at de mister motivasjonen underveis.¹⁹ En kortere og mer spisset undersøkelse kan dermed bidra til bedre datakvalitet, økt motivasjon for deltakelse og gjøre resultatene lettere å ta i bruk lokalt. Samtidig innebærer det å begrense omfanget at færre temaer kan dekkes, og at enkelte nyanser kan gå tapt. Det er derfor nødvendig å prioritere strengt hvilke temaer og indikatorer som skal inngå i undersøkelsen.

I forbindelse med revisjonsarbeidet av Elevundersøkelsen (2020–2022) ble det gjennomført flere prosesser knyttet til avgrensning av tema og innhold. Dette vil vi bygge videre på i utviklingsarbeidet. På bakgrunn av innspill fra relevante brukergrupper, utarbeidet daværende arbeidsgruppe et sett med kriterier for prioritering, som ble lagt til grunn for en åpen høring. Kriteriene for prioritering av tema inkluderte:

- Lovlighet – om et tema ligger innenfor hjemmelsgrunnlaget for utforming av nasjonale undersøkelser om skole- og læringsmiljø
- Relevans – om et tema gir relevant informasjon om skole- og læringsmiljøet
- Nødvendighet – om et tema gir nødvendig informasjon om forhold som er vesentlig for elevens opplevelse, og skolenes evaluering av elevens skole- og læringsmiljø
- Tydelighet – om et tema er tydelig definert og avgrenset fra andre tema
- Robusthet – i hvilken grad temaet egner seg for operasjonalisering i en kvantitativ spørreundersøkelse.

Basert på innspillene skulle kriteriesettet oppdateres, slik at det også kunne fungere som et internt verktøy for valg av tema. NIFU utarbeidet et fagnotat om operasjonalisering av de avgrensede temaene i spørreundersøkelsen.²⁰

¹⁹ [Meld. St. 34 \(2023–2024\) En mer praktisk skole – Bedre læring, motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn](#)

²⁰ [Hvordan kan vi måle temaer om skole- og læringsmiljø? | udir.no](#)

Veivalg 3: Frekvens - hvor ofte skal undersøkelsen gjennomføres?

Hvor ofte undersøkelsen gjennomføres må balanseres mot rapporteringsbyrden, ressursbruk og nytteverdi.

Brukerinnsikten viser at det finnes et behov for å innhente informasjon hyppigere enn i dag. Selv om skolene også henter inn kunnskap om skolemiljø på andre måter, peker de likevel på at forhold knyttet til relasjoner og gruppedynamikk kan endre seg raskt, og at lange tidsintervaller mellom undersøkelsene kan føre til at viktige signaler ikke fanges opp i tide. Fra skolens perspektiv fremstår derfor muligheten for flere gjennomføringer i året, eller kortere oppfølgingsmålinger ved behov, som mer hensiktsmessig enn én årlig undersøkelse.

Valg av frekvens må også ses i sammenheng med omfang og design av undersøkelsen, og grad av frivillighet og fleksibilitet. Hyppigere gjennomføring forutsetter en kortere og mer spisset undersøkelse, som oppleves håndterbart både for elever og skoler. Dersom undersøkelsen er for omfattende, vil økt frekvens raskt kunne føre til rapporteringstretthet og redusert motivasjon for deltakelse. For sjelden gjennomføring kan på sin side gi for svakt kunnskapsgrunnlag i skolens arbeid med skolemiljøet.

Veivalg 4. Grad av tilpasning til ulike behov

Dette veivalget handler om i hvilken grad undersøkelsen skal tilpasses elevenes ulike forutsetninger. Dette omfatter blant annet spørsmål om språk, innhold, svarformater, tilgjengelighet og gjennomføring, og hvordan disse kan tilpasses ulike aldersgrupper og elever med ulike behov.

Utstrakt tilpasning kan utfordre behovet for sammenlignbarhet over tid og mellom elevgrupper, og for å gi et pålitelig grunnlag for analyser og nasjonal statistikk. Samtidig viser kunnskapsgrunnlaget et tydelig behov for at undersøkelsen tilpasses et mangfold av elever dersom den skal fylle sitt primære formål: å gi alle elever mulighet til å uttrykke hvordan de opplever skolemiljøet sitt.

Dialog med Statped, brukerorganisasjoner og forskningsmiljøer har gitt viktig innsikt i behovet for bedre inkludering i den nye undersøkelsen. Et gjennomgående budskap er at spørsmålene må være tydelige, konkrete og situasjonsnære, slik at flest mulig elever forstår dem og opplever at de får formidlet sine erfaringer. Dette gjelder særlig elever med funksjonsnedsettelse, språklige utfordringer eller ulike former for nevrodiversitet.

Brukerinnsikten viser også at tilpasning handler om mer enn språk og formuleringer. Det omfatter blant annet universell utforming, bruk av ulike svarformater og vurderinger av hvordan spørsmål presenteres og gjennomføres. Flere aktører understreker også betydningen av at undersøkelsen fanger opp elevenes erfaringer med deltakelse, relasjoner, mestring og inkludering i både undervisning og friminutt.

Samlet tilsier dette at undersøkelsen må utvikles slik at den i størst mulig grad er relevant, forståelig og tilgjengelig for et mangfold av elever.

Veivalg 5: Obligatorisk eller frivillig gjennomføring?

I hvilken grad undersøkelsen skal være obligatorisk eller frivillig, og for hvem, har betydning for representativitet, datakvalitet, legitimitet og tillit, og må vurderes i lys av både formål og gjeldende rettslige rammer. Dette gjelder både skolers og skoleeieres plikt til å gjennomføre undersøkelsen, samt elevenes rett til frivillig deltakelse.

I dag er kommunene og fylkeskommunene pålagt å sørge for at Elevundersøkelsen blir gjennomført og fulgt opp lokalt.²¹ Utdanningsdirektoratet har fastsatt at undersøkelsen er obligatorisk for 7. og 10. trinn og vg1. Det gjeldende regelverket slår imidlertid fast at det er frivillig for elevene å delta i nasjonale undersøkelser om skole- og læringsmiljø, og at det er mulig å hoppe over spørsmål. I samtaler med elevene uttrykker de at frivillighet og trygghet er avgjørende for ærlige svar og tillit til undersøkelsen. Samtidig innebærer frivillighet en metodisk utfordring. Dersom mange elever velger å ikke delta, kan datagrunnlaget bli skjevt og mindre representativt. Derfor er det viktig at undersøkelsen utformes slik at den oppleves relevant, forståelig og meningsfull for alle grupper av elever.

Kunnskapsgrunnlaget underbygger at også en ny undersøkelse bør være obligatorisk for skolene å gjennomføre, på samme måte som Elevundersøkelsen er i dag. Dette sikrer nødvendig deltakelse, sammenlignbarhet og et felles kunnskapsgrunnlag på tvers av skoler, kommuner og fylkeskommuner. En obligatorisk undersøkelse kan også bidra til å gjøre arbeidet med skolemiljø til et mer kontinuerlig og systematisert ansvar i skolens kvalitetsarbeid. Samtidig er det viktig at elevene og skolene ikke opplever den som irrelevant eller for omfattende, for å unngå at en obligatorisk gjennomføring fører til lav motivasjon og rutinepreget utfylling.

En todelt modell som kombinerer en obligatorisk felles undersøkelse med frivillige fleksible undersøkelser, kan dekke behovene som kommer til uttrykk i brukerinnsikten. De frivillige undersøkelsene har en mer fleksibel gjennomføringsperiode og kan benyttes når skolen har behov for et mer tilpasset informasjonsgrunnlag som støtte for utvikling av tiltak og arbeid med skolemiljøet ved den enkelte skole. En felles undersøkelse kan gi et sammenlignbart kunnskapsgrunnlag som følger utviklingstrekk over tid.

Et sentralt spørsmål er hvilke trinn undersøkelsen bør være obligatorisk for. Dersom undersøkelsen gjøres obligatorisk for alle trinn, vil det gi et mer helhetlig og sammenhengende bilde av skolemiljøet, og gjøre det mulig å følge utviklingen til alle elevkull over tid. Dette styrker grunnlaget for systematisk kvalitetsutvikling og sikrer at alle elever får mulighet til å gi tilbakemelding årlig. Samtidig vil det innebære et økt omfang av obligatoriske nasjonale undersøkelser sammenlignet med dagens løsning.

²¹ Jf. oppl. §25-4

Det mest aktuelle alternativet er at undersøkelsen blir obligatorisk å gjennomføre, på lik linje som dagens Elevundersøkelse, for noen utvalgte trinn. Kvalitetsutviklingsutvalget foreslår obligatorisk gjennomføring på 5. trinn, 7. trinn, 10. trinn og vg1, og at undersøkelsen skal være tilgjengelig for frivillig gjennomføring fra 6. trinn t.o.m. vg3.²² Imidlertid skriver utvalget at disse trinnene er vurdert på et usikkert grunnlag. Hvilke trinn undersøkelsen blir obligatorisk for, bør vurderes opp mot hva som best støtter formålet med undersøkelsen. Vi vil utrede dette nærmere i det videre arbeidet.

I delleveranse 2 for oppdrag 2025-018²³ om å utvikle prøver med nye læringsstøttende formål, anbefaler arbeidsgruppene ulike trinn for gjennomføring av prøvene. Det kan være relevant å se valg av trinn for prøver og ny undersøkelse i sammenheng, for å styrke det helhetlige arbeidet med kvalitetsutvikling. Uavhengig av valg av obligatoriske trinn vil det være viktig at løsningen gir skolene mulighet til å gjennomføre undersøkelsene for alle trinn, der skolene selv ser behov.

3.3.2 Støtteressurser som integrert del av konseptet

Både lærere, ledere og eiere etterspør en undersøkelse som i større grad legger til rette for refleksjon, dialog og oppfølging. Dette peker mot et behov for å tenke nytt om hvordan undersøkelsen ikke bare innhenter data, men også støtter arbeidet med å forstå og bruke resultatene i praksis.

I utviklingen av en ny undersøkelse er det derfor hensiktsmessig å se støtteressurser som en integrert del av konseptet, og ikke som et supplement som kobles på i etterkant. En sentral ambisjon bør være å knytte spørreskjema, resultater og støtte tettere sammen, slik at undersøkelsen i større grad legger til rette for at skolene kan bevege seg mer effektivt fra innsikt til handling. Dette innebærer at ulike typer støtteressurser, som for eksempel veiledninger, støtte til tolkning, analyse og oppfølging av resultater, tiltaksforslag, samtaleguider og praksiseksempler kobles tettere til både undersøkelsen og resultatene. På denne måten kan undersøkelsen ikke bare gi informasjon om hvordan elevene har det, men også støtte skolene i å forstå hva resultatene betyr, hva som fungerer godt og hvor det er behov for videre arbeid.

Støtteressursene bør utformes slik at de gir skolene støtte før, under og etter gjennomføringen av undersøkelsen. De skal også bidra til elevmedvirkning og involvering av foreldre.

²² [NOU 2023: 27 Et nytt system for kvalitetsutvikling – for elevenes læring og trivsel](#)

²³ [Udir – Nye prøver med læringsstøttende formål. Delleveranse 2: konseptforslag fra tre lærergrupper og Udirs innledende vurderinger av disse forslagene](#)

Støtteressursene skal:

- gi god informasjon slik at lærere og elever forstår formålet med undersøkelsen, sentrale begreper og hvordan spørsmålene skal tolkes. De bør også gi tydelig veiledning i hvordan undersøkelsen gjennomføres i praksis
- gjøre det enklere å forstå og bruke resultatene, og legge til rette for refleksjon og dialog med elevene og foreldrene, i profesjonsfellesskapet og mellom forvaltningsnivåene
- gi konkrete og praksisnære forslag til hvordan skolene kan følge opp funnene med tiltak

En tett kobling mellom resultater og støtteressurser må ses i sammenheng med utviklingen av en resultatvisning for skolene (se kapittel 3.5). Ved å presentere resultatene på en måte som legger til rette for refleksjon og dialog – for eksempel gjennom profiler eller kvalitative beskrivelser – kan det også bli lettere å knytte konkrete ressurser til ulike typer resultater.

3.3.3 Konsekvenser for konseptet

Samlet sett peker vurderingene i dette kapitlet mot en ny undersøkelse som i større grad enn dagens elevundersøkelse er innrettet mot bruk og oppfølging i skolene. Dette innebærer at undersøkelsen først og fremst må utformes med utgangspunkt i hvordan resultatene skal brukes i det lokale arbeidet med skolemiljø og kvalitetsutvikling.

Vurderingene av fleksibilitet, omfang, frekvens, standardisering og gjennomføring peker i retning av en todelt modell, der en felles undersøkelse kombineres med valgfrie fleksible undersøkelser. Samtidig viser brukerinnsikten at verdien av undersøkelsen ligger i hvordan resultatene brukes etterpå. Dette tilsier at undersøkelsen bør forstås som en del av en større arbeidsprosess som omfatter forberedelse, gjennomføring, refleksjon, oppfølging og videre utvikling av skolemiljøet. Støtteressurser bør derfor være en viktig komponent i løsningen og kobles tett til både spørsmål og resultater, slik at det blir kort vei fra innsikt til tiltak.

Et sentralt prinsipp bør være at de samme dataene kan brukes på ulike nivåer og til ulike formål. Brukerinnsikten peker særlig på tre viktige kontaktpunkter for bruk av resultater:

- I samtale og refleksjon mellom elever og lærere der resultatene brukes som grunnlag for dialog, medvirkning og refleksjon. Foreldre bør også involveres.
- I profesjonsfellesskapet, der resultatene brukes til å identifisere lokale utfordringer, satsningsområder, analysere mønstre og sette inn tiltak.
- På systemnivå, der resultatene brukes som grunnlag for dialog, kvalitetsutvikling, og utforming av tiltak.

3.4 Hvordan kan informasjon om krenkelser innhentes?

Dette delkapitlet drøfter hvordan informasjon om krenkelser kan innhentes og følges opp, med utgangspunkt i utfordringer, dilemmaer og behov som kommer fram i kunnskapsgrunnlaget. Dette er et sentralt utredningsspørsmål i oppdraget. Vi bygger videre

på vurderingene fra kvalitetsutviklingsutvalget og annet kunnskapsgrunnlag, som problematiserer hvordan dagens undersøkelse blant annet spør om mobbing. Et gjennomgående spørsmål er hvordan den nye undersøkelsen kan gi relevant informasjon om krenkelser, samtidig som den imøtegår utfordringene ved dagens undersøkelse.

3.4.1 Innhenting av informasjon om krenkelser – behov og dilemmaer

Kvalitetsutviklingsutvalget framhever at skoler og skoleeiere trenger informasjon om mobbing og utenforskap i skolen slik at de kan undersøke videre og sette inn eventuelle tiltak. Dette er viktig fordi forebygging og håndtering av mobbing krever innsats på flere nivåer. Innspill fra elever som utvalget hentet inn, viser at de er opptatt av betydningen av at skolen har informasjon om mobbing. Samtidig mener de at det ikke kan spørres direkte om dette i en undersøkelse, blant annet fordi mobbing er et vanskelig begrep å forstå. Dette underbygges også av brukerinnsikten vi har innhentet.

Kvalitetsutviklingsutvalget mener at det ikke er hensiktsmessig med direkte spørsmål om mobbing i en ny undersøkelse, men at det er behov for å ha indikatorer som samlet sett kan gi informasjon om skolemiljøet, som mobbing, utrygghet og utenforskap.²⁴ Også i Meld. St. 34 (2023–2024) reises det spørsmål ved hvor hensiktsmessig det er å bruke en undersøkelse som ikke skal identifisere enkeltelever til å spørre direkte om sårbare temaer, som mobbing. Samtidig understrekes det at det er viktig at elever som opplever mobbing, trakassering og andre alvorlige hendelser, blir fanget opp og fulgt opp i skolen. Det er også viktig at nasjonale myndigheter får overordnet kunnskap om i hvilken grad elevene opplever mobbing og andre krenkelser.

Brukernes behov

På tvers av elever, lærere, skoleledere og skoleeiere vi har snakket med, kommer det fram et tydelig behov for at spørsmål om krenkelser blir enklere og mer presise enn i Elevundersøkelsen, og gjerne konkretisert med eksempler. Uklare eller kompliserte spørsmål kan gi elevsvar som er vanskelige å tolke og sammenligne, og begrepene mobbing og krenkelser blir forstått ulikt. Brukerne etterspør konkrete og situasjonsnære spørsmål, særlig knyttet til digitale og mer subtile former for krenkelser. Flere peker på at en spørreundersøkelse alene ikke gir tilstrekkelig grunnlag for oppfølging, og at resultatene må suppleres med samtaler, veiledning og støtte i etterarbeidet.

Elevene vi har snakket med legger vekt på at innhenting av informasjon om krenkelser må skje på en måte som ivaretar tryggheten deres både under og etter undersøkelsen. Undersøkelsen må ikke føre til at elever konfronteres med egne svar på en utrygg måte. Noen løfter også frem behovet for at enkeltelever kan be om oppfølging, og at det bør legges til rette for samtale i etterkant. En klar forventning er at skolen synliggjør hvilke tiltak som settes inn på bakgrunn av resultatene, og at oppfølgingen er relevant for elevens hverdag, særlig på klasse- og gruppenivå, uten å eksponere enkeltelever. I tillegg forventer elevene å bli involvert

²⁴ [NOU 2023: 27 Et nytt system for kvalitetsutvikling – for elevenes læring og trivsel](#)

i oppfølgingen gjennom dialog og reell medvirkning.

Lærerne peker på et særlig behov for bedre støtte til oppfølgingsarbeidet. De mener at undersøkelsen bør gi informasjon om hvordan elever som opplever krenkelser følges opp, og om de opplever seg ivaretatt av voksne. Lærerne peker også på behovet for å avdekke krenkelser som er vanskelige å fange opp, som for eksempel skjulte, digitale og subtile former for krenkelser, blant annet gjennom konkrete hendelsesbeskrivelser.

For skolelederne er det særlig viktig at undersøkelsen gir informasjon som kan brukes til faktisk endring. De understreker behovet for verktøy som gjør det lettere å analysere, vurdere og følge opp informasjon om krenkelser.

Skoleeierne er spesielt opptatt av pålitelige data og informasjon som kan brukes i det helhetlige arbeidet med kvalitetsutvikling. De etterspør også bedre informasjon om ulike former for krenkelser og hvor hendelser skjer, slik at resultatene blir mer relevante for oppfølging på riktig nivå. Samtidig understreker de at temaet krenkelser ikke bør ta for stor plass i undersøkelsen.

Bruk av informasjon om krenkelser

Spørsmål om krenkelser i en ny undersøkelse må gi relevant informasjon til skolens oppfølging og utformes på en måte som ivaretar elevenes trygghet. Resultatene fra Elevundersøkelsens spørsmål om mobbing får i dag stor oppmerksomhet og brukes blant annet i media, forskning og offentlig debatt. Slik bruk er viktig for offentlig innsikt og transparens, og resultatene kan fungere som en kritisk indikator for skolemiljø. Samtidig kan offentlige resultater brukes som grunnlag for uheldig sammenligning og rangering av skoler, kommuner eller fylkeskommuner. Dette kan igjen skape et økt og uhensiktsmessig press på elever, enkeltlærere og skoler.²⁵ I neste fase av arbeidet vil vi utrede konkrete tiltak som kan bidra til å motvirke en slik uheldig rangering.

3.4.2 Konsekvenser for konseptet

Undersøkelsen bør i stor grad ta utgangspunkt i elevenes samlede opplevelse av trygghet, tilhørighet, relasjoner og trivsel. Dette vil også være mer i tråd med undersøkelsens formål og kan bidra til bedre regelverksetterlevelse ved å gi skolene et bredere og mer relevant kunnskapsgrunnlag om elevenes skolemiljø. Et sterkt fokus på krenkelser i selve undersøkelsen kan bidra til en snevrere forståelse av skolemiljøet enn det rettighetene etter lovverket tilsier.

Konkrete og forståelige spørsmål

Begreper som mobbing og krenkelser kan forstås ulikt av elevene som skal svare på undersøkelsen og av lærere, skoleledere og skoleeiere som skal følge opp resultatene. Derfor bør spørsmålene være konkrete, enkle og knyttet til situasjoner elevene kjenner igjen fra

²⁵ [NOU 2023: 1 Kvalitetsvurdering og kvalitetsutvikling i skolen. Et kunnskapsgrunnlag.](#)

skolehverdagen. Dette kan gi mer presise svar og gjøre resultatene lettere å bruke i oppfølgingen.

Skille mellom undersøkelse og individuell oppfølging

En ny undersøkelse vil gi kunnskap på gruppenivå. Informasjon om krenkelser som krever handling på individnivå, må derfor fanges opp gjennom skolens løpende relasjonelle arbeid, dialog med elever, observasjoner og samarbeid med foreldre. Konseptet bør derfor også omfatte støtte til å oppdage både synlige og mer subtile former for krenkelser, inkludert utestengelse og digitale krenkelser.

Indikatorer og samlet kunnskap om krenkelser

Selv om undersøkelsen bør ha et bredt skolemiljøperspektiv, er det fortsatt behov for kunnskap om utenforskap og krenkelser inkludert mobbing. Et sentralt punkt i utviklingsarbeidet blir derfor å vurdere hvordan undersøkelsen kan gi et bilde av krenkelser basert på mer treffsikre og relevante spørsmål framfor å spørre elevene direkte om de blir mobbet, som i dagens elevundersøkelse.

Støtteressurser for å innhente og følge opp informasjon om krenkelser

Som vi beskriver i kapittel 3.3.2, vil konseptet også omfatte støtteressurser som hjelper skoler med å innhente, analysere og tolke informasjon, og følge opp elevenes skolemiljø utover selve spørreundersøkelsen. Slike ressurser kan være støtte til samtaler med elever, observasjon av samspill og relasjoner, samarbeid med foreldre og oppfølging av ulike typer krenkelser.

3.5 Rapportering og bruk av resultater

Kunnskapsgrunnlaget viser at resultatene fra dagens elevundersøkelse i begrenset grad støtter skolens arbeid med skolemiljø. I dag publiseres resultatene fra Elevundersøkelsen som kvantitative skårer i tabeller i Utdanningsdirektoratets statistikkbank rundt 3 uker etter gjennomføring.²⁶ Utvalgte indikatorer vises også visuelt i analysebrett for statistikk. I tillegg publiseres en analyse med hovedfunn, utviklingstrekk og sentrale mønstre på nasjonalt nivå.

Resultatene oppleves ofte som lite tilgjengelige, vanskelige å tolke og krevende å omsette til konkrete tiltak. Nytteverdien begrenses også av tiden som går fra gjennomføring til publisering, samt av omfattende skjerming av resultater av hensyn til personvern.

3.5.1 Fra måling til kvalitetsutvikling

Brukerinnsikten viser at verdien av en ny undersøkelse ikke først og fremst ligger i hvilke data som samles inn, men i hvordan resultatene brukes i etterkant. Resultater som ikke forstås, drøftes eller følges opp, har begrenset verdi for skolens arbeid med skolemiljøet og for elevene som har svart på undersøkelsen.

²⁶ [Elevundersøkelsen: resultater | udir.no](https://udir.no/elevundersokelsen/resultater)

Både Meld. St. 34 (2023–2024), NOU 2023: 27 og brukerinnsikten peker på behovet for støtte til et helhetlig arbeid med kvalitetsutvikling som legger til rette for refleksjon, dialog og profesjonelt skjønn. Resultatene fra den nye undersøkelsen bør derfor først og fremst fungere som et utgangspunkt for videre undersøkelse og utviklingsarbeid, ikke som et endelig svar på hvordan skolemiljøet er.

Dette innebærer at resultatene må kunne brukes aktivt i dialogen mellom elever, lærere, foreldre, skoleledelse og skoleeier. Målet er ikke bare å identifisere utfordringer, men også å skape et bedre grunnlag for å forstå årsakssammenhenger, prioritere innsatsområder og følge opp tiltak over tid.

Brukerinnsikten viser at en del lærere, skoleledere og skoleeiere i større grad uttrykker behov for en norm å se resultatene opp mot, framfor at gjennomsnittstall brukes til rangering og styring. I utviklingen av en ny undersøkelse bør det legges vekt på at informasjon om elevenes opplevelse av skolemiljøet kartlegges uten å legge opp til uheldig rangering, forenklet sammenligning eller annen bruk som svekker undersøkelsens legitimitet og funksjon som støtte for det lokale arbeidet med et trygt og godt skolemiljø.

3.5.2 Tilgjengelig og relevant informasjon

Et gjennomgående funn i brukerinnsikten er behovet for raskere tilgang til resultater. Når det går lang tid mellom gjennomføring og tilgjengeliggjøring, reduseres informasjonens relevans for dem som skal bruke den. Resultatene fra undersøkelsen bør derfor gjøres tilgjengelige så raskt som mulig, samtidig som krav til kvalitetssikring og personvern ivaretas.

Brukerinnsikten viser også at ulike brukergrupper har ulike behov. Lærere og skoleledere etterspør resultater som er enkle å forstå og anvende i det lokale utviklingsarbeidet. For skolene er det særlig viktig at resultatene understøtter dialog, refleksjon og oppfølging. Skoleeiere har i større grad behov for sammenlignbare data som kan brukes til analyser og oversikt over utviklingen over tid. Dette tilsier at resultatene bør presenteres på en måte som er tilpasset formålet og brukergruppen.

Utviklingen av konkrete løsninger for resultatvisning bør skje trinnvis, med vekt på behovsavklaring, konseptutvikling og testing av ulike tilnærminger. Relevans, brukervennlighet og tilgjengelighet må være sentrale prinsipper, og forslag til løsninger bør vurderes og videreutvikles gjennom tett dialog med brukerne før utvikling og utprøving.

3.5.3 Fremstilling og skjerming av resultater

Hvordan resultater presenteres, har betydning både for nytteverdien av undersøkelsen og for elevenes personvern. Kunnskapsgrunnlaget viser at dagens praksis med skjerming av resultater i noen tilfeller begrenser skolers og skoleeieres tilgang til informasjon de trenger i kvalitetsutviklingsarbeidet, særlig for små elevgrupper. Samtidig er skjerming et viktig virkemiddel for å redusere risikoen for identifisering av enkeltelever.

Behovet for skjerming henger nært sammen med hvordan resultater presenteres. Når resultater vises som presise tallverdier og gjennomsnittsskårer, vil det være behov for skjerming for å forhindre at det er mulig å gjenkjenne enkeltelevenes svar, særlig i grupper med få elever. Mer overordnede framstillinger, som nivåer, profiler eller utviklingstrekk, kan derimot gjøre det mulig å formidle relevant informasjon med mindre behov for skjerming. En slik framstilling kan også bidra til å motvirke uheldig rangering og lite hensiktsmessige sammenligninger.

Brukerinnsikten viser at skolene først og fremst etterspør resultater som støtter refleksjon, dialog og oppfølging. Dette tilsier at utviklingen av resultatvisningen bør ta utgangspunkt i hvordan informasjonen skal brukes i praksis, samtidig som hensynet til personvern ivaretas.

Utforming av resultatvisning og skjermingsløsninger vil derfor være et sentralt tema i det videre arbeidet og forutsetter videre konseptutvikling og brukerinvolvering før eventuell utvikling og pilotering av løsninger.

3.5.4 Støtte til tolkning og oppfølging

Brukerinnsikten viser at skolene også har behov for støtte til å forstå resultatene og omsette dem til handling. Undersøkelsen bør derfor suppleres med støtte- og veiledningsressurser som hjelper skolene med å tolke funn, identifisere relevante problemstillinger og vurdere mulige tiltak. Hensikten er å styrke skolens evne til å bruke resultatene som grunnlag for refleksjon, dialog og utviklingsarbeid. Et sentralt virkemiddel for å få til dette, er at støtteressursene må være lett tilgjengelige for brukerne når de har behov for dem, og framstå som en integrert del av undersøkelsen.

Støtten kan også bidra til å redusere risikoen for at resultater tolkes isolert eller brukes på en måte som gir et forenklet bilde av komplekse forhold. Resultatene bør forstås som én av flere kunnskapskilder i arbeidet med skolemiljøet, og ses i sammenheng med annen kunnskap om elevene, elevsamtaler, observasjoner og annen relevant informasjon.

3.5.5 Sammenheng med annen informasjon

Meld. St. 34 (2023–2024) og NOU 2023: 27 peker på behovet for bedre sammenheng mellom ulike kunnskapskilder i det helhetlige arbeidet med kvalitet. Brukerinnsikten viser samtidig at dagens løsninger oppleves som fragmenterte, og at brukerne i stor grad må sammenstille informasjon manuelt på tvers av ulike systemer og datakilder.

Den nye undersøkelsen bør derfor utvikles med utgangspunkt i at resultatene skal inngå som en del av et bredere kunnskapsgrunnlag. Resultatene bør kunne ses i sammenheng med annen relevant informasjon om elevenes skolehverdag og skolens utviklingsarbeid, innenfor rammene av gjeldende personvernregelverk.

Målet er ikke nødvendigvis å samle alle data i én løsning, men å gjøre det enklere å bruke ulike kunnskapskilder samlet i arbeidet med kvalitetsutvikling. Dette arbeidet vil særlig samordnes med utviklingen av nye læringsstøttende prøver der det er hensiktsmessig.²⁷

3.5.6 Konsekvenser for konseptet

Samlet tilsier vurderingene i dette kapitlet at rapportering og bruk av resultater må utvikles med utgangspunkt i hvordan resultatene faktisk skal brukes i skolens arbeid med skolemiljø. Resultatene bør gjøres raskt tilgjengelige, presenteres på en måte som understøtter refleksjon og oppfølging, og suppleres med støtte til tolkning og videre arbeid.

Kunnskapsgrunnlaget viser at skoler, kommuner/fylkeskommuner og nasjonale myndigheter har ulike behov for informasjon fra den nye undersøkelsen. For skolene er det viktig at resultatene blir tilgjengelige raskt, og at de gir et bedre grunnlag for dialog, refleksjon og oppfølging lokalt. Samtidig har skoleeiere og nasjonale myndigheter behov for data som kan brukes til analyser, statistikk og som grunnlag for dialog, oppfølging, tiltak og kvalitetsutvikling. Dette krever bearbeiding, kvalitetssikring og skjerming før resultatene publiseres.

Vi anbefaler at rapporteringen av resultater tilpasses de ulike brukerne. For skolene anbefaler vi nye former for resultatvisning, der resultatene for eksempel presenteres som nivåer, utviklingstrekk eller kvalitative beskrivelser. Målet bør blant annet være at resultatene skal bli enklere å forstå og bruke i arbeidet med skolemiljø og at behovet for skjerming reduseres slik at skolene får tilgang til resultatene raskere enn i dag. Hvordan resultatene skal presenteres for skolene, og hva dette betyr for behovet for skjerming, må utredes nærmere i neste fase. I tillegg bør resultater fra fellesundersøkelsen publiseres som aggregert statistikk, som gir myndighetene og øvrige interessenter informasjon som kan brukes i analyser og til å følge utviklingen over tid.

Videre tilsier vurderingene at resultatene bør inngå som en del av et helhetlig kunnskapsgrunnlag for kvalitetsutvikling, der ulike datakilder ses i sammenheng. I neste fase av arbeidet bør det gjennomføres videre behovsavklaring, konseptutvikling og brukerinvolvering knyttet til rapportering, resultatvisning og støttefunksjoner.

4. Beskrivelse av anbefalt konsept for en ny undersøkelse om skolemiljø

Formålet med undersøkelsen er at den skal gi eleven mulighet til å uttrykke hvordan de opplever sitt skolemiljø, og være et verktøy for kvalitetsutvikling ved å støtte skolens arbeid med skolemiljøet. I tillegg skal den ivareta lokale og nasjonale myndigheters behov for å følge

²⁷ [Vi utvikler nye prøver | udir.no](https://udir.no)

utviklingen i elevenes skolemiljø over tid. Vårt anbefalte konsept for den nye undersøkelsen tar utgangspunkt i noen overordnede prinsipper, i tråd med dette formålet. Anbefalingen bygger videre på vurderingene og veivalgene som er beskrevet i kapittel 3.

Undersøkelsen skal være kortere, tydeligere og inkludere flere elever enn dagens elevundersøkelse. Språket i undersøkelsen må bidra til at elevene forstår spørsmålene, og opplever undersøkelsen som meningsfull. Den skal også legge opp til at elevene skal kunne medvirke i arbeidet med skolemiljøet. Undersøkelsen skal utformes slik at den ivaretar krav til universell utforming. Hensynet til barnets beste skal være et grunnleggende utgangspunkt for alle vurderinger.

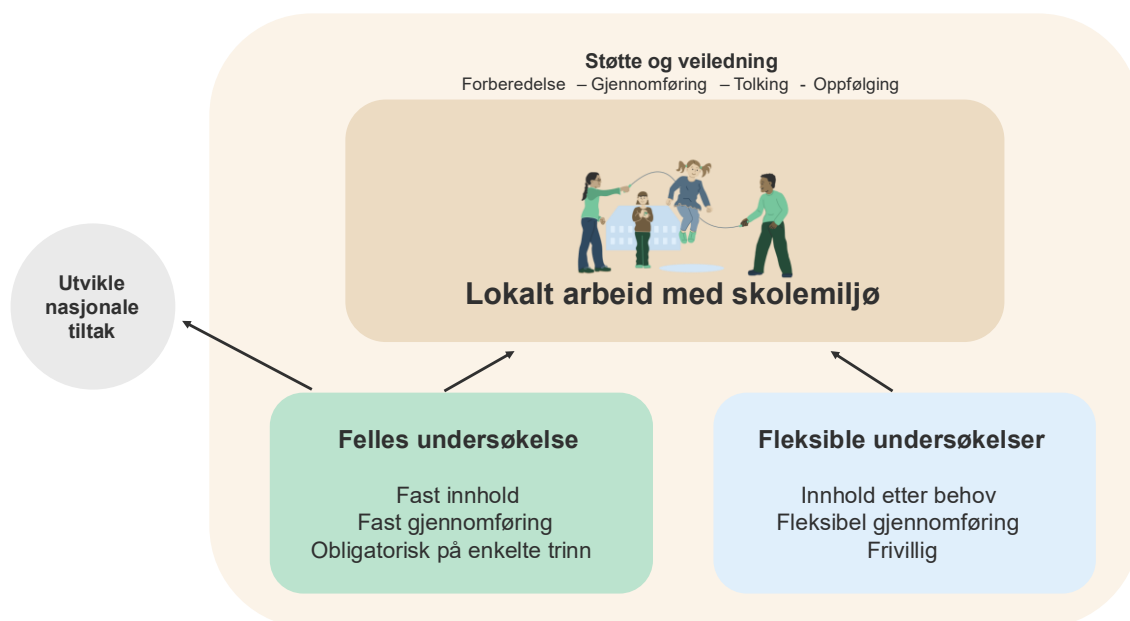
Undersøkelsen må utformes slik at elevene opplever trygghet og tillit til hvordan informasjonen brukes. Resultatene fra undersøkelsen skal presenteres på en måte som ikke gjør det mulig å gjenkjenne hvilken elev som har svart hva.

4.1. En todelt løsning med støtteressurser som en del av konseptet

Vi anbefaler at den nye undersøkelsen har en todelt innretning. Konseptet består av en felles undersøkelse som er obligatorisk for utvalgte trinn, og et utvalg fleksible undersøkelser som er frivillige.

Fellesundersøkelsen skal gi informasjon til kvalitetsutviklingsarbeidet til skolene, skoleeier og nasjonale myndigheter. De fleksible undersøkelsene skal gi skolene mulighet til å fordype seg i ulike temaer basert på lokale behov.

Konseptet omfatter også støtteressurser som skal legge til rette for refleksjon, analyse, oppfølging og utviklingsarbeid, både før, under og etter gjennomføringen.

4.1.1 En felles undersøkelse

Denne delen av konseptet skal gi et felles kunnskapsgrunnlag om elevenes skolemiljø til bruk i kvalitetsutviklingsarbeidet på alle nivåer – først og fremst på den enkelte skole, men også for skoleeier og nasjonale myndigheter.

Fellesundersøkelsen skal være kort og indikatorbasert. Språket og innholdet skal være tydelig og tilpasset elevenes alder og ulike behov. Vi anbefaler at det utvikles versjoner av undersøkelsen tilpasset mellomtrinnet, ungdomstrinnet og videregående skole. Erfaringer fra dagens elevundersøkelse viser at et for stort omfang og uklar begrepsbruk kan føre til svartrøtthet og svekket datakvalitet. Et grunnleggende prinsipp for den nye undersøkelsen er derfor at antall spørsmål reduseres betydelig, og at det blir tydelig hva elevene blir spurt om. Dette skal gjøre resultatene mer pålitelige og gjøre det enklere for skolene å bruke dem aktivt i sitt utviklingsarbeid.

Undersøkelsen skal kunne gjennomføres fra 5. trinn til vg3. Vi anbefaler at fellesundersøkelsen blir obligatorisk for skolene å gjennomføre på utvalgte trinn. Hvilke trinn vil vi utrede i neste fase av arbeidet. På de obligatoriske trinnene skal undersøkelsen gjennomføres årlig, innenfor et fast tidsrom i høsthalvåret. For de øvrige trinnene skal undersøkelsen være frivillig i denne perioden. I tillegg bør det legges til rette for frivillig gjennomføring i visse perioder utenom den ordinære gjennomføringsperioden, der resultatene kun blir gjort tilgjengelig lokalt. Hvordan dette skal organiseres, vil bli utredet i neste fase av arbeidet.

Resultatene fra fellesundersøkelsen skal gjøres tilgjengelig for skolene på klasse-, trinn, og skolenivå, og kunne aggregeres videre til kommune-, fylkes- og nasjonalt nivå. Dette skal gjøre det mulig å følge utviklingen i elevenes skolemiljø over tid, både lokalt og nasjonalt.

Undersøkelsen skal følges av støtte for skolene til å forberede, gjennomføre, tolke resultatene og vurdere relevante tiltak. Disse ressursene bør være tett koblet til temaene som måles, slik at veien fra innsikt til handling blir kort. Fellesundersøkelsen kan gi retning for videre arbeid lokalt ved å peke på områder der det er behov for nærmere kartlegging eller oppfølging. Støtteressursene bør utvikles gjennom en smidig og iterativ prosess, der de prøves ut og videreutvikles i dialog med brukerne.

4.1.2 Fleksible undersøkelser

Denne delen av konseptet består av et sett av fleksible undersøkelser som gir skolene mulighet til å gå nærmere inn i konkrete temaer og problemstillinger basert på skolenes behov og prioriteringer.

De fleksible undersøkelsene kan bygge videre på temaene i fellesundersøkelsen for å gi mulighet for fordypning der det er behov for oppfølging. I tillegg kan undersøkelsene dekke andre relevante og tidsaktuelle temaer, for eksempel knyttet til lokale forhold eller utviklingstrekk i skolen og samfunnet. Slik får skolene et større handlingsrom til å utforske egne problemstillinger, legge til rette for elevmedvirkning og involvere foreldre, følge opp tiltak og gjennomføre målinger når det er faglig relevant.

Samtidig er det viktig å finne en god balanse mellom fleksibilitet og enkelhet. Et for stort og uoversiktlig tilbud kan gjøre det krevende for skolene å ta gode valg. Undersøkelsene bør derfor struktureres gjennom tydelige temaer, tilhørende støtteressurser og veiledning, som gjør det mulig for skolen å velge relevante undersøkelser og bruke dem i praksis.

De fleksible undersøkelsene kan i større grad gjennomføres når skolen vurderer det som relevant. Det vil ikke være mulig å gjennomføre fleksible undersøkelser samtidig med fellesundersøkelsen. Dette handler blant annet om at undersøkelsen ikke må bli for lang for elevene og den tekniske gjennomføringen.

Resultatene fra de fleksible undersøkelsene skal kun gjøres tilgjengelig lokalt. Dette skal bidra til å understøtte at de er ment som verktøy for lokal utvikling og oppfølging i tråd med formålet, og redusere risikoen for at resultatene brukes til uheldig rangering.

Sammen med de fleksible undersøkelsene skal det også utvikles et rikt tilfang av støtteressurser til bruk for skolene. Hensikten er å sikre at resultatene fra undersøkelsen kan kobles til kunnskapsbaserte tiltak og praksisnær veiledning som kan tas i bruk i skolens arbeid. Også disse ressursene bør utvikles gjennom en smidig og iterativ prosess, der de prøves ut og videreutvikles i dialog med brukerne.

4.1.3 Nye resultatvisninger

Resultatene fra både fellesundersøkelsen og de fleksible undersøkelsene bør gjøres raskt tilgjengelige for skolene etter gjennomføring, og presenteres på en måte som understøtter refleksjon og oppfølging. Vi anbefaler at det vurderes nye, mer kvalitative former for resultatvisninger for skolene som kan redusere behovet for skjerming, uten å gå på bekostning av elevenes personvern. Resultatene fra fellesundersøkelsen kan samtidig

publiseres som aggregert statistikk, der nødvendige skjermingstiltak ivaretar elevenes personvern.

Resultatene bør inngå som en del av et helhetlig kunnskapsgrunnlag for kvalitetsutvikling og være grunnlag for dialog mellom ulike nivåer i sektoren. Mer konkrete prototyper for rapportering, resultatvisning og støttefunksjoner bør utvikles, testes og videreutvikles i neste fase av arbeidet.

4.2. Konsekvenser for systemstøtte

Det anbefalte konseptet har konsekvenser for valg og videreutvikling av tekniske løsninger. Løsningene må først og fremst støtte skolenes behov for rask tilgang til relevant informasjon som kan brukes i refleksjon, dialog og oppfølging av skolemiljøet. Samtidig må de ivareta ulike brukergruppers behov og gjøre det enkelt å forstå sammenhengen mellom resultater, støtteressurser og videre oppfølging.

Vurderingene i dette kapitlet er foreløpige og bygger på det anbefalte overordnede konseptet som beskrives i denne leveransen. Basert på dagens kunnskap fremstår det som mulig å bygge videre på eksisterende løsninger for å understøtte sentrale deler av konseptet. Samtidig er det fortsatt usikkerhet knyttet til blant annet arkitekturvalg, behov for fleksibilitet, funksjonelle krav, tekniske avhengigheter, kostnader og ressursbehov. Omfanget av eventuell videreutvikling må derfor utredes nærmere i neste fase, i dialog med brukerne og som del av de samlede vurderingene av nytte, kostnader og gjennomførbarhet.

4.2.1 Systemer for å administrere og gjennomføre undersøkelsen

Administreringen og gjennomføringen av Elevundersøkelsen skjer i dag i Utdanningsdirektoratets egenutviklede Plattform for brukerundersøkelser (PBU). PBU er utviklet for å kunne administrere ulike typer undersøkelser, og kan tilpasses og videreutvikles for å dekke flere behov. I dag brukes plattformen også til Lærlingundersøkelsen og Foreldreundersøkelsen i barnehage.

På kort og mellomlang sikt vurderes det som hensiktsmessig å bygge videre på PBU ettersom løsningen allerede er godt innarbeidet i sektoren. Brukerevalueringer tilsier at den oppleves som intuitiv og velfungerende, samtidig som den har vist seg å være driftssikker og robust over tid.

For å støtte det nye konseptet vil det være nødvendig å videreutvikle funksjonalitet i PBU. Basert på foreløpige vurderinger vurderes plattformen å ha egenskaper som kan understøtte sentrale deler av konseptet. Samtidig er det for tidlig å konkludere hva som vil være det endelige omfanget av nødvendige tilpasninger. Dette vil avhenge av videre konseptutvikling, brukerbehov, utprøvinger, ønsket grad av fleksibilitet og valg knyttet til teknisk innretning. Disse forholdene må utredes nærmere i neste fase før det kan gjøres mer konkrete vurderinger av utviklingsbehov, kostnader og ressursbruk. Kostnader knyttet til forvaltning og drift av PBU vil øke i takt med blant annet utvidelse av gjennomføringsperiode for de fleksible undersøkelsene.

Spørreskjemaløsningen i PBU er i dag bygget etter prinsippene for universell utforming, og den videreutvikles kontinuerlig. Utdanningsdirektoratet eier løsningen, og har bygget og drifter den selv. Undersøkelsene som settes opp i PBU kan derfor tilpasses ulike brukergrupper og behov, slik at flest mulig elever kan gjennomføre undersøkelsene. Samtidig vil det være behov for nærmere vurderinger av hvordan løsningen best kan understøtte ambisjonene for tilgjengelighet og inkludering i den nye undersøkelsen. For eksempel vil løsninger som inkluderer tegnspråk eller bruk av lyd, bilde og video kunne kreve både faglig og teknisk videreutvikling. Slike vurderinger bør inngå i den videre konseptutviklingen og skje i samarbeid med relevante fagmiljø.

4.2.2 Systemer for resultatvisning

Resultatene fra dagens elevundersøkelse presenteres som statistikk i statistikkbanken og i analysebrett på udir.no. Brukerinnsikten viser at disse tjenestene i liten grad støtter skolenes behov for rask tilgang til resultater, refleksjon, dialog og oppfølging av skolemiljø. Ny resultatvisning for skolene må utredes, utvikles og brukertestes, og vil kreve teknisk utvikling.

Utdanningsdirektoratet har en ambisjon om at flere tjenester og brukerreiser skal samles gjennom en brukertilpasset inngang på udir.no. Dette peker mot et fremtidig målbilde der brukerne i større grad møter én samlet inngang til direktoratets tjenester og datakilder, med innhold som er tilpasset deres rolle, ansvar og oppgaver. Et slikt målbilde understøtter en mer helhetlig tilnærming til arbeidet med kvalitetsutvikling, og vil gjøre det lettere å se ulike resultater og ressurser i sammenheng.

I denne utredningen har vi også vurdert muligheten for å videreutvikle Plattform for brukerundersøkelser (PBU) til å inkludere en resultatvisning som er tilpasset skolene, som en løsning på kortere sikt. Statistikkbanken og analysebrett er utviklet for publisering av aggregert statistikk og analyser, og er i mindre grad innrettet mot skolenes behov for rask tilgang til resultater, refleksjon og oppfølging. Selv om også PBU vil kreve videre utvikling, vurderes det som hensiktsmessig å utrede om plattformen kan gi bedre støtte til gjennomføring, resultatvisning og oppfølging på kort sikt.

En forutsetning for å bruke PBU også til resultatvisninger, er at det utvikles et system hvor resultater og støtteressurser er integrert i en sammenhengende løsning for brukerne. På kort sikt vurderes dette som viktigere enn å utvikle løsninger som sammenstiller data fra flere kilder. På lengre sikt bør det imidlertid utredes hvordan vi kan realisere ambisjonen om at flere tjenester og brukerreiser samles gjennom nye fellesløsninger på udir.no.

Det anbefalte konseptet legger opp til to ulike former for resultatvisning, med ulike formål og brukergrupper. Fellesundersøkelsen skal først og fremst fungere som et verktøy for lokalt arbeid med skolemiljø og i tillegg generere informasjon og statistikk til nasjonalt nivå. De fleksible undersøkelsene skal støtte refleksjon, dialog og utviklingsarbeid lokalt på skolen. Dette stiller ulike krav til hvordan resultatene presenteres:

- Nye resultatvisninger for skolene skal fungere som verktøy for refleksjon, dialog og oppfølging. Både resultater fra fellesundersøkelsen og fra de fleksible undersøkelsene skal presenteres her. På kort og mellomlang sikt fremstår videreutvikling av

funksjonalitet i PBU som det mest realiserbare alternativet for å understøtte lokale resultatvisninger. Det må imidlertid ses i sammenheng med den videre konseptutviklingen, brukerbehovene og behovet for å ivareta elevenes personvern. Bruk av PBU vil kunne gi en raskere utviklingsvei og samtidig ivareta den tilliten som systemet har hos brukerne, siden de allerede er kjent med løsningen. I første omgang kan det være aktuelt å utvikle en enklere minimumsløsning for lokal resultatvisning, der resultater presenteres som profiler, nivåer og kvalitative beskrivelser fremfor presise tall²⁸. Løsningen må utvikles slik at behovet for skjerming reduseres, som kan gjøre det mulig å tilgjengeliggjøre resultater raskt.

- Publisering av aggregert statistikk fra fellesundersøkelsen kan fortsatt håndteres gjennom eksisterende statistikkløsninger på udir.no, uten særlig behov for utvikling av systemet. Denne delen av løsningen vil ivareta behovene for å kunne sammenligne resultater og følge utvikling over tid.

Teknisk risiko ved utvikling av visninger i PBU

PBU er en fleksibel og stabil plattform for administrasjon og gjennomføring av undersøkelser. Basert på dagens kunnskap vurderer vi at plattformen kan gi et godt utgangspunkt for videre utvikling av funksjonalitet for resultatvisninger. Foreløpige vurderinger tilsier at det kan gjennomføres uten grunnleggende endringer i eksisterende løsning. Samtidig vil utvidelse av funksjonalitet alltid medføre økt kompleksitet og usikkerhet. Det er behov for nærmere vurderinger av brukerbehov, arkitektur, integrasjoner med støtteressurser og forvaltningsmessige konsekvenser før omgang og risiko kan vurderes mer presist. Det vil være behov for noe mer kompetanse knyttet til design og brukerinvolvering. Hvordan dette best kan dekkes, bør vurderes nærmere i neste fase, blant annet gjennom eksisterende leverandøravtaler og relevante interne fagmiljøer.

Basert på dagens vurderinger fremstår det som mulig å gjennomføre et avgrenset utviklingsløp. Samtidig vil omfang og prioritering måtte vurderes opp mot øvrige oppgaver og utviklingsbehov.

Behov for ny kompetanse

Nye resultatvisninger i PBU krever mer kompetanse innen datavisualisering og metode, og mindre teknisk utviklerkompetanse. Basert på konseptet som er skissert, vurderer vi at utviklingsteamet kan utvikle nye løsninger effektivt og med lav kompleksitet innenfor PBU. Denne utviklingen vil medføre liten risiko for de øvrige komponentene i løsningen.

Videre konseptutvikling, utprøving og læring

I den videre utviklingen vil det først være behov for å avklare sentrale konseptuelle og metodiske spørsmål knyttet til hvordan resultater skal presenteres, hvordan ulike brukerbehov skal ivaretas, og hvordan resultatvisninger og støtteressurser kan inngå i en helhetlig løsning. Dette bør skje gjennom videre behovsavklaring, brukerinvolvering og konseptutvikling.

²⁸ Se utkast til foreløpige skisser til mulige resultatvisninger på s. 44 og 45

Basert på valgene som tas i denne fasen, kan det være aktuelt å utforske og modne ulike løsningsforslag gjennom prototyping og utprøving i mindre skala. En slik tilnærming kan bidra til å redusere usikkerhet og styrke beslutningsgrunnlaget før det eventuelt tas stilling til utvikling av mer permanente løsninger.

De kommende gjennomføringene av Elevundersøkelsen kan gi muligheter for å prøve ut utvalgte konsepter eller funksjonalitet i begrenset omfang, dersom dette vurderes som hensiktsmessig i lys av den videre konseptutviklingen og prioriteringene i arbeidet. Ved å involvere et utvalg pilotskoler kan nye funksjoner og brukerreiser prøves ut og forbedres i dialog med elever, lærere og skoleledere. En slik smidig utviklingsprosess vil redusere risiko, gi verdifull innsikt i brukernes behov og bidra til at løsningene blir godt utprøvde før endelig innføring.

5. Plan for videre arbeid

Vi vil utarbeide faseplaner for det videre arbeidet, med kortsiktige og langsiktige mål. Enkelte deler av konseptet kan prøves ut relativt raskt, blant annet ulike former for resultatvisninger og støtteressurser for arbeid med skolemiljø. Vi vil også utforske muligheten for utprøvinger i forbindelse med forvaltning av dagens elevundersøkelse. Andre utviklingsspor vil kreve ytterligere utredning og innhenting av kunnskap før beslutning om endelige løsninger kan tas.

Basert på erfaring med blant annet utvikling av prøver, tar det ca. to år å utvikle konstrukt, spørsmål og støtteressurser, inkludert utprøvinger og standardsetting. Hvis vi legger dette til grunn, og vi anskaffer aktuell ekstern bistand i løpet av 2027, vil første mulighet for en fullskala gjennomføring av en ny undersøkelse være skoleåret 2029/2030. Dette sammenfaller med planlagt innføring av nye læringsstøttende prøver, beskrevet i oppdrag 2025-018, delleveranse 2. Endelig tidspunkt for innføring av ny undersøkelse og avvikling av dagens elevundersøkelse må avklares i dialog med departementet.

Organisering og involvering

I det videre arbeidet med oppdrag 2025-024 vil det være behov for å vurdere organiseringen av arbeidet internt i direktoratet, herunder sammenheng med oppdrag 2025-018, for å oppfylle forventningen om en helhetlig tilnærming til arbeidet med kvalitet i skolen. Det er behov for å sikre at avhengigheter mellom oppdragene ivaretas og at sammenfallende behov utredes på tvers.

Erfaringer med arbeidet så langt tilsier at det gir merverdi å samkjøre involvering av partene i stor grad for disse to oppdragene, så langt det lar seg gjøre med respektive frister og tidslinjer. Det vil også kunne være hensiktsmessig å samkjøre noe brukerinvolvering, både med tanke på å minimere belastningen på sektoren og for å øke utbyttet.

Ettersom formålet med den nye undersøkelsen er at elevene skal få mulighet til å si sin mening om hvordan de opplever skolemiljøet, vil vi peke spesielt på behovet for å involvere barn og unge og legge til rette for medvirkning i utviklingsarbeidet. Dette er særlig relevant for utforming av språk og innhold i undersøkelsen samt utvikling av støtte til hvordan resultatene skal følges opp på skolene.

Fortsatt dialog og samarbeid med Kunnskapsdepartementet, Sametinget, Statped, Ungdata og andre relevante fagmiljøer og aktører, er også helt sentralt for å lykkes med oppdraget.

5.1 Økonomiske og administrative vurderinger

I svar på oppdrag 2025-010 *Overordnet plan for arbeid med ny skolemiljøundersøkelse*, beskrev vi noen foreløpige kostnadsestimater ved å utvikle en ny undersøkelse. I 2025 var kostnadene i hovedsak knyttet til årsverk og innhenting av brukerinnsikt. I 2026 er de knyttet til årsverk, innhenting av brukerinnsikt, konseptutredning, bistand til metodisk utvikling og videreutvikling av teknisk løsning.

Hovedvekten av utviklingskostnadene vil fordeles mellom de gjenstående årene fram mot innføring høsten 2029. Vi anslår at det vil være noe økt ressursbehov knyttet til drift og forvaltning av den nye undersøkelsen også etter utviklingsperioden.

Administrasjon og drift

Oppdraget krever interne ressurser til å lede, administrere, utrede og drive arbeidet frem. Det estimeres et behov for fire årsverk gjennom hele tidsperioden. Kostnader knyttet til fire årsverk i en treårsperiode estimeres til mellom 12 og 15 millioner kroner.

Teknisk utvikling

Det vil være utgifter knyttet til videreutvikling av plattform for brukerundersøkelser (PBU) for administrasjon og gjennomføring av undersøkelsen. Vi estimerer at kostnader knyttet til videreutvikling og tilpasning av PBU vil ligge mellom 4 og 12 millioner kroner.

Det er behov for en mer brukervennlig og fleksibel visning av resultater fra den nye undersøkelsen enn dagens verktøy og visninger gir for Elevundersøkelsen. I hvor stor grad vi kan bygge videre på eksisterende løsninger eller må utvikle noe nytt, vil i stor grad påvirke estimatene. Det må også gjøres tilpasninger i visninger i statistikkbanken og analysebrett når undersøkelsen blir ny. Vi estimerer at kostnader knyttet til formidling av resultater vil ligge mellom 8 og 25 millioner kroner.

Kostnadsspennet er relativt stort fordi flere valg knyttet til funksjonalitet, teknisk innretning og resultatvisninger fortsatt ikke er avklart. Estimatenes må derfor forstås som foreløpige og illustrerer et mulig utfallsrom basert på ulike grader av videreutvikling og nyutvikling.

Faglig og metodisk utvikling

Det vil være behov for å anskaffe ekstern bistand til utvikling av konstrukt, innhold, spørreskjema og indikatorer, inkludert brukerinvolvering og utprøving. Vi estimerer at kostnadene til faglig og metodisk utvikling vil ligge mellom 7 og 10 millioner kroner.

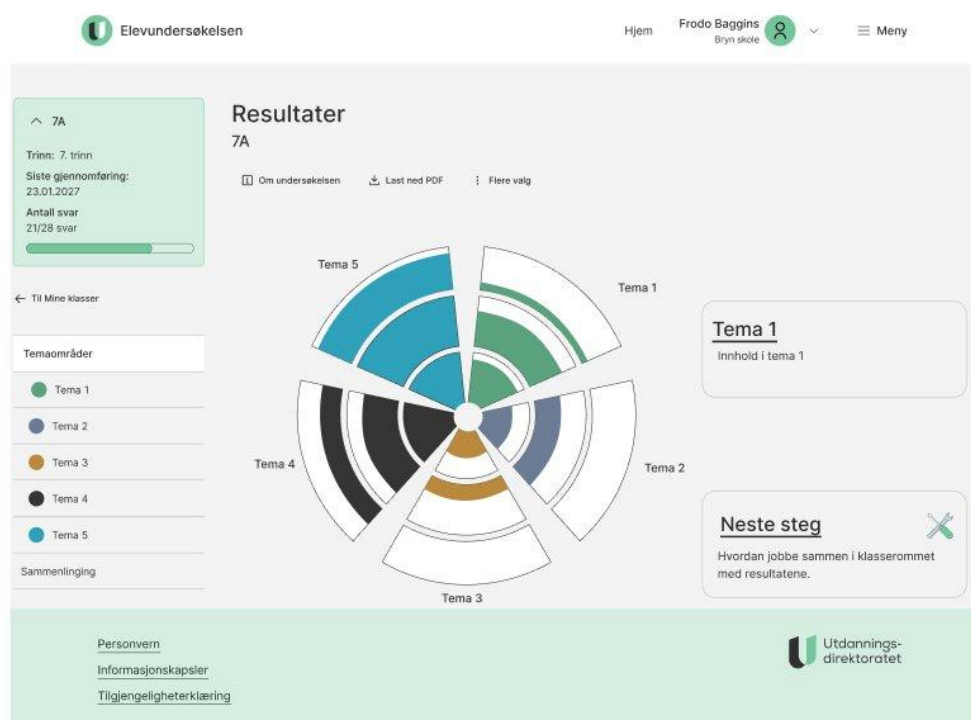
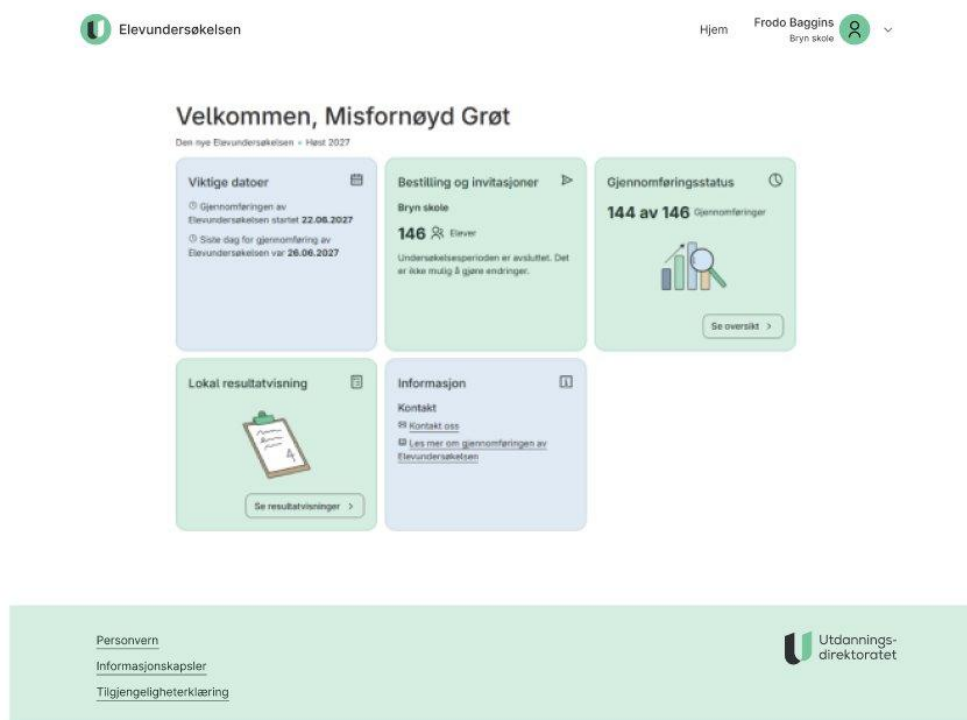
Brukerinvolvering og støtte til innføring

Underveis i utviklingen vil det være kostnader knyttet til å involvere sentrale brukergrupper, som for eksempel elever, lærere og skoleledere og -eiere. Det kan være aktuelt å opprette elevpanel, fokusgrupper og referansegrupper.

Innføringsaktiviteter, som for eksempel utvikling av brukerveiledninger, opplæringsfilm og webinar, vil også være kostnadsdrivende. Vi estimerer kostnader til brukerinvolvering og støtte til innføring av en ny undersøkelse til å ligge mellom 1 til 3 millioner kroner.

Vi estimerer de totale kostnadene knyttet til å utvikle en ny undersøkelse om skolemiljø til å ligge mellom 32 til 65 millioner. I tillegg til utviklingskostnadene vil det trolig oppstå varige kostnader knyttet til drift og forvaltning av undersøkelsen, herunder brukerstøtte, vedlikehold, teknisk, faglig og metodisk videreutvikling, personvern- og sikkerhetsoppfølging, samt løpende forvaltning av undersøkelsen, foreløpig estimert til et årsverk.

Skisser til foreløpige utkast til lokale resultatvisninger

Elevundersøkelsen

Hjem
 Frodo Baggins
Bryn skole

Meny

^ 7A
Trinn: 7. trinn
Siste gjennomføring:
23.01.2027
Antall svar
21/28 svar

Resultater
7A
Om undersøkelsen Last ned PDF Flere valg

Tema 1
Tema 2

Temaområder
Tema 1
Tema 2
Tema 3
Tema 4
Tema 5
Sammenligning

Tema der dere gjør det godt

Tema dere kan jobbe med

Forslag til neste steg
Hvordan jobbe sammen i klasserommet med resultatene.

Personvern
Informasjonskapsler
Tilgjengelighetserklæring

Elevundersøkelsen

Hjem
 Frodo Baggins
Bryn skole

← Til mine resultater

Refleksjon
Verktøy for refleksjon i klasserommet

Elevgruppa
Hvordan jobbe sammen i klasserommet med resultatene..

Profesjonsfellesskapet
Verktøy for drøfting av resultatene i profesjonsfellesskapet.

Personvern
Informasjonskapsler
Tilgjengelighetserklæring

45

